12193. 0.549.

A SZEPESI

ORVOS- ÉS GYÓGYSZERÉSZ-EGYLET

ÉVKÖNYVE

AZ 1898 EGYLETI ÉVRE.

SZERKESZTETTE:
Dr. ALEXANDER BÉLA
EGYLETI TITKÁR.

KÉSMÁRK.
NYOMATOTT SAUTER PÁL KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1899.

64134
43071

A »Szepesmegyei orvos-gyógyszerész-egylet« 1898. évi junius hó 15-én Szepes-Bélán tartott gyülés jegyzőkönyve.

JELEN VOLT:

Dr. Buxbaum Ármin, Igló; Cornidesz Károly, gyógyszerész, Felka; Dr Csáky Károly, Podolin; Dr. Daits Ede, Felka; Dr. Gabriel Frigyes, Szepes-Béla; Genersich József, gyógyszerész, Szepes-Szombat; Genersich Károly, gyógyszerész, Késmárk; Dr. Greisiger Mihály, Szepes-Béla; Dr. Klein Ármin, Késmárk; Dr. Korach Fülöp, Igló; Dr. Láng József, Hunfalu; Dr. Lorx Sándor, Lőcse; Dr. Rottenberg János, Szepes-Olaszi; Dr. Sax Ágoston, Szepes-Szombat; Dr. Schnitzer Rezső Krompach; Dr. Schön Leo, Szepes-Váralja; Dr. Tátray Gergely, Késmárk; Dr. Teichner Lipót, Késmárk; Dr. Teschler Antal, Igló; Tunner János, gyógyszerész, Szepes-Béla; Dr. Alexander Béla, Késmárk; mint vendég: Gresch Ágost, ügyvéd, Szepes-Béla; Ludvigh János, városi biró, Szepes-Béla; Kaul János, Rókusz; Koromzay György, Szepes-Béla

A gyüléshez összegyültek. elhagyva Dr. Greisiger Mihály vendégszerető házát, annak felszólitására megnézték egyes részletében Szepes-Béla város mintaszerü csatornázását, mely a kor minden igényeinek megfelel és igen hasznos és czélszerű mellékszereppel bir, t. i. a csatorna tűzvész alkalmával felhasználható kiapadhatlan viztartónak is, mivel a kimosására használt tiszta patakviz a csatorna egyes szakaiba belebocsátható, a honnan kiszivattyuzható; egy akna tüzetes megnézése után az összegyültek a vendégfogadó termébe — a megtartandó ülés helyére — indultak, a hol a városi biró Ludvigh János úr által meleg szavak-

kal üdvözöltettek mire az elnök az üdvözlést megköszönve, megnyitja az ülést.

1. Felolvastatott a »Szepesmegyei orvos-gyógyszerész-egyesület 1897. évi szeptember hó 22-én Lőcsén tartott XXXI. rendes évi közgyülés jegyzőkönyve.

Dr. Sax Ágost kérdi a titkárt, valjon el lett-e küldve az orvosi rendtartás mindenfelé szükség adta esetén tót nyelven is az illető helyiségekbe?

Dr. Alexander Béla titkár oda nyilatkozik, hogy a hivatalos városi, községi és helységi névjegyzék szerint czimezte és elküldötte a rendtartás egyes példányait az illető elöljáróságokhoz magyar vagy mellékesen német nyelven, a tót nyelvet tekintetbe nem vette azért, mert az egyesület hivatalos nyelve a magyar és mert hasztalanul szaporitotta volna a dolgot, mivel a községi elöljárokhoz lett czimezve a küldemény.

Ezeknek tudomásúl vétele után a jegyzőkönyv jóváhagyatott és hitelesitetett Dr. Lorx Sándor és Dr. Rottenberg János által.

2. Felolvastatott a számvizsgáló-bizottság 1898. évi január hó 11-én tartott számvizsgalásának jegyzőkönyve, mely következőképen hangzik:

A »Szepesmegyei orvos- és gyógyszerész-egylet« számvizsgáló-bizottsága f é. január hó 11-én az egyleti vagyonra vonatkozó főkönyvet a naplóval és egyéb mellékletekkel összehasonlitva, helyesnek találta, melyek szerint következő összegzés állittatott fel:

A) Bevétel.

Lap	Szám		Tartozás frt	kr.	Lerovás frt	kr.	Hátralék frt	kr.
1	I	Pénztári maradvány 1896. évről	4	49	4	49	—	—
1	II	Beiratási dijak	14	—	12	—	2	—
1	III	Tagdijak pro 1897 . . .	262	—	210	—	52	—
5	IV	Évi jár. hátraléka pro 1896	100	—	84	—	16	—
7	V	« « « « 1895	12	—	12	—	—	—
8	VI	Kieg. tagdij hátraléka 1894	2	—	2	—	—	—
8	VII	Évi jár. hátraléka 1893—94	4	—	4	—	—	—
9	VIII	« « « 1892—93	4	—	4	—	—	—
9	IX	« « « 1891—92	4	—	4	—	—	—
9	X	Előre fizetett évi jár. 1898	40	—	40	—	—	—
10	XI	Vill. készülék használatáért	11	—	11	—	—	—
10	XII	Takarékpénztári betét . .	65	55	47	—	18	55
10	XIII	« « kamatok .	1	10	1	10	—	—
11	XIV	Bankbetét	905	39	—	—	905	39
11	XV	« kamatok . . .	33	76	33	76	—	—
		összesen .	1463	29	469	35	993	94

B) Kiadás.

Lap	Szám		Tartozás frt	kr.	Lerovás frt	kr.
12	I	Folyóiratok és könyvek	178	56	178	56
12	II	Nyomtatási költség	105	44	105	44
12	III	Postaköltségek	27	77	27	77
14	IV	Különféle	72	72	72	72
14	V	Kórházalap	50	—	50	—
	VI	Takarékpénztári betét-kamat . . .	1	10	1	10
	VII	Bankbetéti kamat	33	76	33	76
		összesen .	469	35	469	35

Javaslatba hozatott, miszerint két kilépett tag után járó évi járulék hátraléka 21 frt összegben — be nem hozatala miatt — törlesztessék. Inditványoztatik a tisztelt közgyülésnek, méltóztassék buzgó titkárunknak fáradhatlan működéseért, a felmentvény megadása mellett, jegyzőkönyvi köszönetet szavazni és beszámolónknak is a felmentvényt megadni.

A közgyülés jóváhagyó, tudomásul veszi a számvizsgáló-bizottság jelentését és jegyzőkönyvi köszönet megszavazása mellett megadja a titkárnak a felmentvényt az 1897-iki esztendőre.

3. Jelenti a titkár, hogy a Röntgen-készüléket nem mutathatja még be, mert az accumulátor nincs teljesen felszerelve, a következő gyülés alkalmával azonban a készülék okvetlenül be lesz mutatva, jelenti továbbá, hogy a készülék transportálása nehézkes és jó volna, ha egy helyen maradna az emlitett oknál fogva és azért is, ne hogy sérülést szenvedjen, mely körülmény munka-félbeszakitást és költségeket okozna.

Dr. Sax Ágost a készülék transportálását kivánja és azt is, hogy minden kerület egy orvosa bizassék meg jártasságot szerezni a készülék kezelésében.

A következő gyülés fog határozatot hozni ez ügyben.

4. Jelenti *Dr. Alexander Béla,* hogy az orvosi rendtartást 49 szepesmegyei orvos irta alá, kötelezve magát, a bent foglaltakat betartani, aláirta a szerződést: Dr. Alexander Béla, Késmárk; Dr. Alexy János, Lőcse; Dr. Barna Bernát, Szepes-Ófalu; Dr. Bartsch Gusztáv, Lőcse; Dr. Buxbaum Ármin, Igló; Dr. Csáky Károly, Podolin; Dr. Cseresznyák Ernő, Kotterbach; Dr. Daits Ede, Felka; Dr. Fábry Lajos, Bindt; Dr. Gabriel Frigyes, Szepes-Béla; Dr. Gedeon János, Merény; Dr. Greisiger Mihály, Szepes-Béla; Dr. Grósz Lajos, Poprád; Dr. Hankó Arthur, Poprád; Dr. Herz Ignácz, Lubló; Dr. Jármay László, Tátrafüred; Dr. Korach Fülöp, Igló; Dr. Kottler Sándor, Gnezda; Dr. Kreichel Arthur, Merény; Dr. Kiray Aristid, Szepes-Váralja; Dr. Klein Ármin, Késmárk; Dr. Láng József, Hunfalu; Dr Lorx Sándor, Lőcse; Dr. Mück Arthur, Szepes-Váralja; Dr. Neubauer Lajos, Igló; Dr. Papp Sámuel, Alsó-Tátrafüred; Dr Paudex Manó, Lőcse; Dr. Perlstein Jakab, Leibicz; Dr. Platzer Sándor, Lublófürdő; Dr. Politzer Jakab, Poprád; Dr. Polnisch Arthur, Lőcse; Dr. Rosenzweig Bertalan, Lőcse; Dr. Rottenberg János, Szepes-Olaszi; Dr. Sax Ágoston, Szepes-Szombat; Dr. Schön Leo, Szepes-Váralja; Dr. Schöntag Samu, Svedlér; Dr. Schönwiesner Árpád, Szepes-Szombat; Dr. Schnitzer Rezső, Krompach; Dr. Schwarz Aladár, Késmárk; Dr. Simenszky Sándor, Igló; Dr. Stern Adolf, Krompach; Dr. Széll Gyula, Igló; Dr. Szontágh Miklós, Uj-Tátrafüred; Dr. Tátray Gergely, Késmárk; Dr. Teichner Lipót, Késmárk; Dr. Teschler Antal, Igló; Dr. Ujtelki Miksa, Igló; Dr. Weisz Sándor, Lőcse; Dr. Weszetzky Márk, Szepes-Ófalu.

A rendtartást nem irta alá: Dr. Breuer Sándor, Gölniczbánya; Dr. Jankura, Szepes-Remete; Dr. Lövenbein Samu, Gölniczbánya; Dr. Maleter, Felka, ki azonban az első javaslatba hozott rendtartást aláirta és úgy itt is aláirottnak tekintendő; alá nem irta továbbá Dr. Karay, Barlangliget; Dr. Hammersberg, Tátra-Lomnicz és a többi Szepesmegyében tartózkodó fürdő-orvos.

Dr. Teschler Antal interpellatiójára elnök Dr Tátray Gergely kijelenti, hogy azon tagok, kik alá nem irták az orvosi rendtartást, magukra vonhatják a következményeket.

A titkár jelentése tudomásul vétetik.

5. Miután *Dr. Lövenbein Samu,* ki a mult évi közgyülése alkalmával becsület-birónak lett megválasztva, azok közzé tartozik, kik az orvosi rendtartást nem irtak alá,

Dr. Teschler Antal inditványára Dr. Alexander Béla választatik helyébe becsület-birónak.

6. Ezen ügy kapcsolatában — megvitatva az orvosi rendtartást és ez ellen történt ballépéseket — *Dr. Sax Ágost* felszólitja a kartársakat, járjanak el a betegse-

gélyző-pénztárakkal szemben úgy mint a késmárki orvosok és felkéri elnököt a késmárki eljárás ecsetelésére; mielőtt az történnék *Dr. Rottenberg János* az iglói kerületi betegsegélyző-egyesület egy nyomtatott felszólitását nyujtja át elnöknek, mely szerint nevezett egyesület beteg tagjai *Dr. Schön Leo* által kezelendők és igy a szabad orvosi választás megsemmisittetik.

Erre nézve kijelenti *Dr. Schön*, hogy igenis felszólittatott nevezett egyesület által a főorvosi állást elfogadni, el is fogadta, de azon hozzátevéssel, hogy szabad orvosi választás legyen.

Dr. Buxbaum előadja, hogy az iglói kerületi betegsegélyző-egyesületnek orvosi számláját nyujtotta be, az egyesület csak az esetben volt hajlandó kifizetni azt, ha az iglói egyesületi főorvos azt láttamozza és helyben hagyja, előadó azt rendtartásunk alapján visszautasitotta és nem is hajthatta be mai napig a neki jogosan járó összeget.

Erre elnök részletezve a késmárki eljárást következőket mond: a kerületi és ipartestületi betegsegélyzőpénztár tudomásul vette a késmárki orvosok azon kinyilatkoztatásukat, hogy szabad orvosi választás legyen és hogy a rendtartásban elősorolt díjak szerint fognak gyógykezelni, egy nagyobb gyári vállalat azonban betegeit egy kartáshoz küldötte mint választott gyári orvoshoz; a késmárki orvosok erre az illető gyártulajdonost aláirásukkal ellátott átirat által — melyet az összes gyári munkásokkal közölni felszólitották — értesitették, hogy az esetben, ha szabad orvosi választás nem engedtetik meg, a munkásoknak úgy kötelességük ugyan az orvosoknak első segélyt nyujtani, nem fogják azonban a betegeket a segélyző-pénztárak számára készitett tariffa szerint gyógykezelni, hanem úgy mint más járó vagy fekvő betegeket, a vények csakis a beteg nevére iratnak és a táppénz kiutalványozást czélzó bizonyitványok nem fognak kiállitatni. Az orvosok ezen kinyilatkoztatására a munkások »egyelőre« szabadon választhatnak orvost.

A gyülés helyesli az eljárást és viszályok kikerülése szempontjából azon határozat hozatott, hogy mindazon városokban, hol több kartárs van, hasonló eljárásra szólitassanak fel a kartársak.

Ezek után felszólal *Dr. Schnitzer Rezső*, ki előadta, hogy Dr Stern Adolf aláirta ugyan a szerződést, de eljárása ellenkezik kötelezettségével, mert ő egy krompachi betegsegélyző-egyesület betegeinek gyógykezelése után orvosi számlát nyujtott be, de az nem lett honorálva, mivel az egyesületnek van orvosa és a betegek menjenek ehez, különben Dr. Schnitzernek 25 százalék árleengedés mellett felajánlották Dr. Stern Adolf helyét.

Dr. Lorx Sándor azt inditványozza, hogy a panaszok irásban adassanak be az elnökhez mint a becsületbiróság elnökéhez, ezen biróság feladata volna, a kérdéses ügyeket a rendtartás értelmében rendbe hozni az orvosi tekintély megvédése mellett.

Az inditvány elfogadtatott.

7. *Dr. Sax Ágost* néhai Dr Kern Aladár felett tartja emlékbeszédét. (l. 27. l.)

8. a) *Dr. Gábriel Frigyes* bemutat egy 51 éves nőt, kinél bal lagyéksérvvel párosult óriási balszeméremajk kötőszöveti túltengés van jelen: (l. 30. l.)

b) Azonkivül referál Dr. Gabriel koponyatörés egy esetéről és előadja annak általa észlelt folyamatát (l. 30. l.)

9. *Weber Samu* lelkész (Szepes-Béla) mint vendég »A gyógyászat első nyomai a Szepességen« czimen tart felolvasást. (l. 34. l.)

10. *Dr. Greisiger Mihály* (Szepes-Béla) »Ueber Leichenverbrennung« czimü előadását (l. l.) tartja, illusztrálva azt, részint történet előtt időből származó tárgyakkal részint történeti időkből származókkal. (l. 37. l.)

Előadása után Dr. Greisiger Szepes-Béla város csa-

tornázásának és leendő vizvezetékének terveit mutatja be és magyarázza azokat tapasztalatokkal és adatokkal. (l. 43. l.)

11. *Dr. Rottenberg János* (Szepes-Olaszi) következő inditványt terjeszt be:

Mélyen tisztelt egyesület!

Azon impozáns és hatalmas mozgásban, mely hazánk orvosainak körében néhány év óta megindult és mely egyelőre mint »országos orvosi szövetség« öltöt alakot, méltán megérdemli Magyarország összes kartársainak meleg érdeklődését és támogatását annál inkább, miután egy egész országra terjedő önkéntes társulás első próbálkozása a contininsen.

Közismeretes tény ezen, az ország számos megyéjében már megalakult fiók-égyesületek által duzzadó erőben fejlődő »országos szovetség« létrejöttének minden egyes phasisa és azt hiszem, szükségtelen annak recapitulatiója. De nem mulaszthatom el ez alkalommal felemliteni, hogy mai napig már is 48 fiókegyesületet számlál az »országos szövetség« 2100 taggal. Miután ilyen módon ezen egyesület működése biztositva látszik, és miután azt hiszem, hogy kötelességet mulasztanánk magunkkal és utódainkkal szemben, ha a kinálkozó alkalmat a tömörülésre elszalasztanák; vagyok bátor, tekintettel arra, hogy egyesületünk »orvos-gyógyszerészi«, hogy áldásosan működik már három évtizeden át és nem volna czélszerű egy még bizonytalan jövő miatt berendezéseit bolygatni, következő határozati javaslatot benyujtani és szives elfogadásra ajánlani:

Mondja ki az egész tisztelt egyesület, hogy eddigi keretét megtartva és összes viszonyai érintetlenül maradása mellett szivesen látja az »országos orvos-szövetség szepesi fiokjának« megalakulását.

Az inditvány felolvasása után kijelenti inditványozó, hogy az egyesület tagjaihoz van intézve és az egyesek belépését czélozza, nem az egyesületét mint olyanét.

Dr. Daits Ede oda akar hatni jelen inditványnyal, hogy az egyesület mint olyan lépjen be.

Az inditvány beható eszmecserét és vitát eredményezett, melynek folyamában Dr. Schön Leo azt kérdezi, kapott-e a mi egyesületünk felszólitást fiók-egyesületet képezni?

Dr. Lorx Sándor igénlő választ ad azon bővitéssel, hogy nem érezte magát hivatottnak ezen ő hozzá irányzott felszólitásnak engedni, utalva arra, hogy az országos egészségügyi tanács

és a felsőbb orvosi körök eddigelé semmi tekintetben sem igyekeztek az után, hogy az 1867. évi törvény — karunk tekintetében a kivitelhez közelebb vitessék, azért sem érezte magát hivatottnak, mivel ő a kamara hive és az egyesület a mult évben szótöbbséggel — ajánlott módositásokkal — elfogadta a kamarai javaslatott

Felszólaltak e tárgyban még Dr. Tátray Gergely, Dr. Rottenberg János, Dr. Lorx Sándor, Dr. Alexander Béla, Dr. Sax Ágoston, mig végtére elfogadtatott Dr. Rottenberg János inditványa, tehát beléphet az egyesület bármely tagja

az »országos orvosi szövetségbe« azaz annak létesitendő fiókegyesületébe.

12. Inditványozza *Dr Sax Ágoston*, hogy vétessék Dr. Schnitzer Rezső mai panasza olyannak, mintha irásban nyujtatott volna be az elnöknek és utasitassék a becsület-biróság jelen közgyülés által arra, hogy foglalkozzon Dr. Schnitzer Rezső és Stern Adolf közötti ügygyel, nem különben az iglói és lőcsei betegsegélyző-egyesület eljárásával, referálva az ügy menetéről a következő közgyülésnek.

Az inditvány elfogadtatott.

13. Több tárgy nem lévén, elnök berekeszti az ülést és meghivja az egyesületet a jövő közgyülést Késmárkon megtartani.

A meghivás elfogadtatott.

A »Szepesmegyei orvos-gyógyszerész-egylet« 1898. évi október hó 12-én Késmárkon tartott gyülés

jegyzőkönyve.

JELEN VOLT:

Dr. Barna Bernát, Szepes-Ófalu; Dr. Buxbaum Armin, Igló; Dr. Csáky Károly, Podolin; Dr. Cseresznyák Ernő, Kotterbach; Dr. Gábriel Frigyes, Szepes-Béla; Gärtner Kálmán, gyógyszerész, Igló; Genersich József, gyógyszerész, Szepes-Szombat; Genersich Károly, gyógyszerész, Késmárk; Dr. Greisiger Mihály, Szepes-Béla; Dr. Hanko Arthur, Poprád; Dr. Kiray Aristid, Szepes-Váralja; Dr. Klein Armin, Késmárk; Dr. Korach Fülöp, Igló; Dr. Lang József, Hunfalu; Dr. Lorx Sándor, Lőcse; Dr. Neubauer Lajos, Igló; Dr. Perlstein Jakab, Leibitz; Reisner Julian, gyógyszerész, Késmárk; Dr. Rottenberg János, Szepes-Olaszi; Dr. Sax Ágoston, Szepes-Szombat; Dr. Schöntag Samu, Svedlér; Dr. Schwarz Aladár, Késmárk; Dr. Stern Adolf, Krompach; Dr. Széll Gyula, Igló; Dr. Tátray Gergely, Késmárk; Dr. Teichner Lipót, Késmárk; Dr. Alexander Béla, Késmárk.

Elnök legmelegebben üdvözölve a megjelenteket, visszapilantást vett a közelmúlt egy szomorú, és az egész országot illető eseményére, Erzsébet királynénk kimultára. A jelenlévők állva hallgatják az emlékszókat, melyek folyamában megemlékszik elnök megölt királynénk nagy érdemeiről, melyek néki jutottak a néhány évtizeddel előtt még elnyomott, de ime már is szép virágzásnak indúlt kedves hazánk fejlődésében, de megemlékszik azon bizalomról is, melylyel a királyné a magyar orvosok iránt viselkedett volt. Ezek után elnök az ülést megnyitottnak nyilványitja.

1. Felolvastatott az 1898. junius hó 15-én Szepes-Bélán tartott gyülés jegyzőkönyve, mely, miután senki sem tesz hozzá megjegyzést,

jóváhagyatik és hitelesittetik.

2. Felolvastatott az országos orvos-szövetség Szepes megyei fiók-egyesület 1898. julius hó 15-én tartott alakuló gyüléséből kelt átirata, mely következőleg hangzik:

Midőn van szerencsénk becses tudomásukra hozni, hogy az »Országos Orvos-Szövetség Szepesmegyei fiókegyesülete« f. évi julius hó 15-én Iglón megalakult, a lefolyt alakuló közgyülési jegyzőkönyv 7-ik pontjának és rendelkezésének megfelelőleg alkalmat veszünk azon pontban foglaltakat a »szepesi orvos-gyógyszerész-egyesülettel kivonatilag közölni:

»Egyhangulag kimondatott, hogy minden félreértés el-« »kerülése végett meghagyatik az elnökségnek átiratot intézni« »a szepesi orvos-gyógyszerész-egyesülethez, melyben hang-« »sulyoztatik, hogy az »Országos Orvos-Szövetség Szepes-« »megyei fiókegyesülete«, melynek majdnem minden tagja egy-« »szersmind hű tagja a szepesi orvos-gyógyszerész-egyesületnek is,« »kartársi szeretettel viseltetik az érdemekben gazdag idősebb« »testvér-egyesülethez: nemcsak, hogy semmiféle ellentétbe nem« »kivánja magát helyezni azzal, hanem neki áldásos működéséhez« »teljes szivből sikert kiván«. A tekintetes Elnökséget tisztelettel kérjük fenti közgyülési határozatunkat egyesületével tudatni, s midőn még azon reményünknek adunk kifejezést, hogy önzetlen fáradozásaink ugyanoly jóakarattal találkozik azok körében is, kik eddig vidékünkön a hatalmas országos mozgalomtól távol tartottak magukat, mint a milyen jó szivel viseltetünk tisztelt egyesületükkel szemben, maradunk tisztelettel az »Országos Orvos-Szövetség Szepesmegyei fiókegyesület« nevében Dr. Daits Ede, e. i. elnök. Dr. Rottenberg János, e. i. titkár.

Az átirat tudomásul vétetik.

3. Felolvastatott az iglói kerületi betegsegélyző-pénztár 1898. október hó 10-én kelt átirata, 357./98. számmal ellátva:

A »Szemesmegyei Orvosi Egyesület« által a mult évben létesitett »Orvosi rendtartás« a betegsegélyző pénztárak által kinevezett pénztári orvosokat arra kötelezte, hogy az 1897-iki év

végéig ezen állásukról lemondjanak és életbe léptette a szabad orvosválasztás elvét.

Az iglói ker. betegsegélyző-pénztár az 1898. évben a hozzá beterjesztett orvosi számlákat ezen alapon elismerte és eddig ki is fizette, de sajnos, azon előrelátható meggyőződést kell már ma konstatálnia, hogy a gyógyitási és segélyezési költségek aránytalanúl felszaporodnak és a pénztári tagok által fizetendő dijak felülmúlják, miért is az idei zárszámadás tetemes hiányt fog fölmutatni, sőt, valószinű, hogy a fiatal és még mindég a kezdet nehézségeivel küzdő intézmény ezen hiány folytán komolyan veszélyeztetve lesz.

Miután pedig nemcsak a törvény rendelkezésének teszünk eleget, hanem úgy hisszük, az orvos urak érdekeit is tartjuk szem előtt, ha a betegsegélyző-pénztar fenn állhatását biztositani akarjuk, van szerencsénk a Tekintetes Orvosi Egyesület elé a következő kérelemmel járulni:

a) méltóztassék határozatilag kimondani, hogy az orvos urak tagjainknak a gyógyszereket pro paupere vagyis a legolcsóbban rendeljék és a hol csak lehetséges, házi szerekkel is gyógyitsanak;

b) hogy az általuk kiállitott vények dijkiszabását ellenőrizzék és végül;

c) hogy a tápdijak kiutalványozásánál a legszigorúbban eljárni szíveskedjenek, nehogy annyi tápdijat kelljen fizetni mint az idén, a mikor julius végén — ugyanazon taglétszám mellett — a tápdijak összege a tavalyi egész esztendő alatt kifizetett tápdijak magasságát már is fölülmulta.

Fenti kérelmünket azon megjegyzéssel bátorkodunk becses figyelmükbe ajánlani, hogy a kerületi betegsegélyző pénztár intézmény csak az esetben tarthatja fenn magát és tehet eleget fizetési kötelezettségének, ha a »Szepesmegyei Orvosi Egyesület« igen tisztelt tagjai mindég szoros érdekközösséget tanusitanak a ker. betegsegélyző pénztár takarékossági elvével és oda hatnak, hogy a gyógyitási és segélyezési költségek a tagok által fizetett járulékokkal mindég kellő arányban maradjanak. Igló, 1898. október 10. Seltenreich Hugó, id. jegyző.

Dr. Lorx Sándor ajánlatára az átirat tudomásul vétetik az egyesület által, de örömének is ád kifejezést az egyesület a tekintetben, hogy az iglói ker. betegsegélyző egyesület elösmerte a szabad orvosi választást, illetőleg tekintetbe vette a szepesi orvosok rendtartását.

4. Felolvastatott a késmárki kerületi betegsegélyző-egyesület következő hangzásu és 1898. október hó 10-éről kelt átirata:

A Szepesmegyei orvos-gyógyszerész-egylet Tek. Elnökségének.

A Tekintetes egyesület a szepesi orvosok között egy rendtartást létesitett, — egy rendtartást, melyhez a késmárki ker. betegsegélyző pénztár alkalmazkodni kénytelen volt.

Midőn mi alólirottak a késmárki ker. betegsegélyző pénztár vezetését átvettük, nem csekély feladatra vállalkoztunk, mivel, a mint a mellékelt mérlegből kitünik, 5 6000 forintnyi pénztár-hiányt kellett átvennünk, a melyet kiegyenliteni legfőbb feladatunk leend.

Hogy ez nekünk sikerüljön, az orvosok és gyógyszerészek támogatására okvetlenül szükségünk van, annál is inkább, mert az eddigi igazgatóság a rendkivüli nagy hiányt az orvosok illetve gyógyszerészek túlmagas követeléseivel indokolja. Hogy mennyiben volt igaza az előttünk működő igazgatóságnak, azt bolygatni nem akarjuk, de legyen szabad nekünk előbb emlitett hiány kiegyenlitése érdekében a tek. egyletet s ez által a késmárki ker. betegsegélyző pénztárnál működő összes orvosokat következőkre kérni:

a) a rendtartásban elfogadott dijakat mint jogosan megérdemlетteket elfogadjuk, de tekintettel arra, hogy a rendkivüli hiányt, csak rendkivüli megtakaritással fedeznünk lehet, kérelmünk oda irányúl, miszerint addig, mig ezen hiány törlesztve nincsen, minden orvos és gyógyszerész évi számlájából 20%-ot engedjen, viszont mi kötelezzük magunkat a hiány törlesztése után pénztári állásunkhoz mérten az orvosok dijait felemelni. Ebbeli kérelmünket annál is inkább beterjesztjük, mert hisszük, hogy a t. orvos urak belátják, hogy a mi érdekünk az övéké is, mert elvitázhatlan tény, hogy működésünk által oly betegeket is szolgáltatunk, kik, ha pénztári tagok nem lennének, az orvosokat nem keresnék fel. Hogy működésünket, — mondjuk takarékosságunkat mennyire befolyásolhatják — támogathatják az orvos urak, ezt felesleges itt bőven fejtegetni, annak elérhetésére azonban

b) kérjük a t. orvos urakat, csak azon jelentkezőknek számlánkra orvosi segélyt nyujtani, kiknek könyvecskéjében az előző hónapról szóló befizetés be van jegyezve, tesszünk ezt azért, mivel már nekünk is volt alkalmunk tapasztalni, hogy a t. orvos urak erre figyelemmel nincsenek, ez a pénztárra nézve kettős kár.

c) Kérjük a t. orvos urakat, betegeiket arra figyelmeztetni, hogy addig, mig nem okvetlen ágyban fekvő betegek, az orvost

ök keressék föl és evvel kapcsolatban kérjük a betegség végén kitüntetni a munkaképtelen napok számát, mivel sokszor megesik az, hogy az illető pl. 15 napig volt ugyan beteg, de csak öt napig volt munkaképtelen.

d) Kérjük a t. orvos urakat, ágyban fekvő betegeiket csak annyiszor látogatni, a hányszor okvetlenül szükséges, zsinormértékül véve azt, hogy az először előirt orvosság elfogyásakor a beteg ujra meglátogatandó.

e) Consultatiókat a pénztár csak akkor fizet, ha a consultatiót a kezelő orvos kivánta (egyébként azt a fél tartozik fizetni) a mi az orvosi jegyzőkönyv jegyzet-rovatában bejegyzendő.

Kérjük az orvosokat, a hol csak lehet, olcsóbb szereket rendelni s új drága orvosságok rendelését a vény túl oldalán okadatolni.

g) Kérjük a t. orvos urakat, nekünk azonnal bejelenteni olyan egyént, ki a pénztár kötelékébe a törvény szerint bejelentendő volna s bármi oknál fogva eddig bejelentve nem volt, valamint oly tagot, a ki közvetlenül betegsége előtt lépett be a pénztárba, hol régebben kellett volna a törvény értelmében belépnie.

h) Egyes orvos urak azzal is kárositják indirecte a pénztárt, hogy betegeik kedvét keresve, munkaképteleneknek nyilvánitják, ha nem okvetlenül azok; ennek ellensúlyozására kérjük az orvos urakat, hogy az ily eseteket jelentsék be, hogy oly orvosokkal szemben az igazgatóság eljárhasson.

Ha ezen kérelmek teljesitésével az orvosi kar bennünket támogatni fog, úgy biztos reményünk van arra, hogy pénztárunk anyagi viszonyai rendeztetni fognak, ellenkező esetben szétmálik az eddig homokra épitett alkotmány.

Kelt Késmárk, 1898. oktober 10.

Majunke Gedeon, elnök.

Az átirathoz szóltak: Dr. Alexander, Dr. Sax, Dr. Lerx, Dr. Rottenberg és Dr. Stern; a vita után az átirat pont szerint lett felolvassa, a közgyülés elhatározta, hogy

pont a) nem fogadtatik el,
pont b) elfogadtatik,
pont c) elfogadtatik,
pont d) nem vehető tekintetbe,
pont e) tekintetbe vétetik,
pont f) első részben elfogadtatik, második részben nem,
pont g) nem vétetik tekintetbe,
pont h) visszautasittatott.

A megfontolást és a határozatokat érvelő és tolmácsoló válasz átirat szerkesztésével a késmárki orvosok lettek megbizva, ezeknek és a késmárki gyógyszerészeknek (Dr. Klein Ármin, Dr. Schwarz Aladár, Dr Tátray Gergely, Dr. Teichner Lipót, Genersich Károly, Dr. Alexander Béla) 1898. évi október hó 25-éről kelt válasza következőképen hangzik:

A késmárki kerületi betegsegélyző-egylet tek. Igazgatóságának Késmárkon.

Van szerencsénk értesiteni, hogy folyó hó 10-én kelt és a szepesi orvos-gyógyszerészi egyesület. elnökségéhez czimzett becses átirata a »Szepesi orvos-gyógyszerész-egyesület« október hó 12-én tartott közgyülése alkalmával felolvastatott és tárgyaltatott.

A közgyülés, méltányolva a kerületi betegsegélyző egyesület feladatát, ezen egyesület és az orvosi közötti szükséges összhangzatot, következőleg határozott a tek. Igazgatóság által felhozott pontokat illetőleg.

a) A rendtartásban elfogadott dijak jogosultsága a Tek. Igazgatóság által is megérdemelteknek mondatnak és bizony csakugyan megérdemeltek; meggyőződésünk oda megy, hogy a munkaadók nem megfelelő bejelentései okozzák a pénztár zavarait, hogy ez igy van, az a számos tapasztalt eset mutatja és utalva a hiányos ellenőrzésre és nem fogadva el az orvosi dijak esetleges későbbi felemelését, kénytelenek vagyunk számláink követelése mellett megmaradni.

Az átirat b) pontja értelmében szivesen fogunk eljárni magától értetődik feltételezve, hogy a munkaadó ezentúl rendesen jegyezteti be a beteg könyvecskéket, mert a beteg tagja a pénztárnak a munkába való belépése perczétől a törvény értelmében és az orvosoknak az a kötelessége is van, azt tudni.

Mi az átirat c) ponját illeti, a közgyülés azt határozta, hogy addig, mig járhatnak a betegek, menjenek az orvoshoz, megjegyezve, hogy a betegség tartama kijegyzése nem is történhetik másképen, mint a meddig munkaképtelen a beteg.

A d) pont nem vehető tekintetbe mert az orvos kötelességei közzé tartozik a beteget annyiszor látogatni

a mint meggyőződése szerint szükséges és semmiféle zsinormértéket itt alkalmazni nem lehet.

Az e) pont (illetve a consultatiókat) tekintetbe fog vétetni.

Az f) pont első mondata magától értetődik, de a második mondat, t. i. esetleges drága orvosságok rendeléseinek okadatolása a vény túloldalán az egyesület által nem vétetik tekintetbe.

g) pont: a pénztár főfeladata a munkaadók és munkások biztos létszámát tudni, az orvosok feladata csak is a beteg munkásokat czélszerűen, mint embert gyógykezelni, az előbb emlitett oknál fogva (b pont), mert ha a beteg, mihelyt munkába lép, tagja a betegsegélyző-pénztárnak és fizeti a járulékot, úgy szent kötelessége legyen a munkaadónak őt bejelenteni, azzal nem gondolhat az orvos és azért a közgyülés nem veheti tekintetbe a tek. Igazgatóság kérelmét, a mint

h) egyenesen vissza kell utasitanunk a Tek. Igazgatóság azon kérelmét, hogy egy orvos a másik orvost jelentse a Tek Igazgatóságnál föltételes elkövetett hibás eljárásnál igazság szolgáltatás czéljából, ellenkezőleg! a Tek. Igazgatóság legyen szives nehezteléseit és tapasztalt hibás eljárást a szepesi orvos-gyógyszerészi egyesületnek beterjeszteni és biztositva lehet, hogy mindent el fog követni nevezett egyesület az illető ügy helyes megvilágitására.

A Szepesi orvos-gyógyszerész-egyesület október 12-én tartott közgyülés határozata értelmében. Késmárk, 1898. október 25. Dr. Tátray Gergely, elnök. Dr. Alexander Béla, titkár.

5. Jelenti *Dr. Tátray Gergely*, mint a becsület-biróság elnöke, hogy ő a szepes-bélai közgyülés határozata értelmében 1898. julius hó 22-én felszólitotta Dr. Schnitzer Rezsőt, (ki Dr. Stern Adolf krompachi orvos ellen e gyülésben fellépett és panaszt emelve jelentette, hogy nevezett aláirta ugyan a szerződést, de nem tartja be, mert nem adta be lemondását a krompachi kerületi betegsegélyző-egyesületnél, mely egyesületnél szervezett orvosi állással különben őt is megkinálták, ha 25%-kal olcsóbban végzi az orvosi teendőket), adná be panaszát irásban, hogy lehetséges legyen a becsület-birósághot összehivni; Dr. Schnitzer e felszólitásra panasz helyett augusztus hó 30-án levelet intézett elnökhöz, melyben mondja: »ki akarván vinni köztem és collegám között a jó egyetértést, alkalomra vártam, hogy vele ezen reám nézve nagyon is odiosus ügyet barátilag elintézzem s igy szives felszólitása tárgytalanná vált volna, minthogy azonban ezen tervem nem sikerült, de meg az őszi közgyülés is nem sokára együtt lesz, s igy hihetőleg kartársam is ott lesz, azért czélszerűbbnek tartottam, a panasz mibenlétét akkorára fentartani.« A közgyülés tudomásul veszi elnök jelentését és miután Dr. Schnitzer nem jelent meg, jelen gyülésben Dr. Stern Adolf szólal fel és előadja, hogy a krompachi kerületi betegsegélyző-egyesület néki évente több mint ezer forintot jövedelmez, t. i. 30%-át a befolyt összegnek, de nem beszélt valót őt megtámadó kartársa, ha mondja, hogy őt kinálták meg az általa betöltött állással, mert a gölniczbányai kerületi betegsegélyző-egyesület igazgatóságától 1898. augusztus hó 5-én vett átirata szerint épen Dr. Schnitzer járt a pénztárnál; az átirat következőleg hangzik: Tekintetes Dr. Stern Adolf úrnak, Krompach. Két, mult hó 19-éről és folyó hó 1-éről keltezett becses levelére van szerencsénk a következőkben válaszolni, hogy mi a dolog megbeszélése végett, valószinüleg e héten, csütörtökön feljövünk személyesen. Nekünk addig nem volt semmiféle okunk Uraságoddal elégedetlennek lennünk, nem hogy más orvoshoz eddig irásban vagy szóbelileg fordultunk volna. Igaz ugyan, hogy egy izben Dr. Schnitzer nálunk járt és mi látogatását szivesen fogadtuk, mint máskép nem is lehet, de minthogy precis ajánlatokat nem tett, csak általánosságban, nem is láttuk szükségét annak, a dolgot mindaddig az igazgatótanács elé vinni, vagy Uraságodhoz e végett előterjesztéseket tenni. Dr. Schnitzler hivatkozott a sze-

pesi orvosok azon határozatára, hogy a munkásnak jogában álljon, szabadon az orvosok között választani és hogy mi abbeli igényeit honoráljuk. Ebbe mi egyszerűen nem mehettünk bele, mert két orvost honorálnunk egyszerre nem lehet. Ha maguk közt, de csakis ujabb megterheltetés nélkül, csináltak volna valami egyezséget, az ellen nem lett volna kifogásunk, de csakis igy, ha nagyobb pénzáldozattal nem járt volna és ha más részt az orvosi kezelés is panaszra nem adott volna alkalmat. Mert nekünk két irányban kell az orvost illetve tekintettel lenni, hogy egyrészt a pénztári igényei ne legyenek túlságosak, másodszor pedig, hogy a pénztári tagok meglegyenek vele elégedve minden tekintetben, mint kezelés tekintetében, mint előzékenység tekintetében. Nekünk e kérdésben tehát más az álláspontunk mint az orvosok azon hires határozatának. Nekünk elég egy orvos úr is, csak feleljen meg a követelményeknek minden tekintetben, czélszerűbb egy orvos mint több és azután legyen folytonos vesződés az orvosokkal, a munkásokkal és folytonos biráskodás. Véleményünk szerint a kezelés is sokkal egyöntetűbb, ha egyhelyütt csak egy orvos működik, arról személyes meggyőződéseink vannak nem ugyan a mi pénztárunknál, de egy közellévő magánpénztárnál. id. Antony Lajos, elnök. Elischer Lajos, pénztárnok-jegyző.

Miután nevezett pénztár kerületi betegsegélyző pénztár, Dr. Sax Agost és Dr. Rottenberg János azt kivánják ez esetben, hogy az orvosi rendtartás sértetlen maradjon, ezt el lehet érni akkor, ha (mint a gölniczbányai betegsegélyző pénztár mondja) a két orvos — Dr. Stern és Dr. Schnitzer — osztozkodnak az emlitett 30% magától értetődik arányosan; menjen mindkettő a becsületbiróság elé. Dr. Lorx Sándor inditványozza, hogy a közgyülés szólitsa fel Dr. Schnitzert adja be a panaszát a becsületbiróságnál, hogy igazság szolgáltassék oly ügyben, melyben a két fél ellent mond egymásnak, igazság szolgáltassék, hogy a szabad orvos választás, hogy a rendtartás sértelen maradjon. Az inditvány el-

fogadtatik. (Dr. Schnitzer Rezső felszólittatott ujra panaszát benyujtani irásban október hó 25-én.)

6. *Dr. Alexander Béla* jelenti, hogy a szepes-bélai gyülés határozata értelmében járva el, 1898. julius hó 22-én Dr. Simenszky Sándorhoz (Igló), Dr. Schön Leóhoz (Szepes-Váralja) és Dr. Weisz Sándorhoz (Lőcse) intézett levelet, melyben közli velök a késmárki orvosok eljárását a betegsegélyző-egyesületekkel szemben a szabad orvosi választás tekintetében és hassanak oda, hogy Lőcsén, Iglón és Szepes-Váralján az orvosok egyesüljenek és járjanak el hasonlóképen, egyszersmind választ kért előadó a nevezett orvosoktól.

Választ előadó csak Dr. Simenszky Sándortól kapott, kinek 1898. évi augusztus hó 2-áról kelt levele szerint az iglói orvosok julius hó 31-én tanácskoztak és a késmárki orvosok eljárását egész terjedelmében magukévá téve, mindnyájuktól aláirt nyilatkozatot az iglói kerületi és ipartestületi betegsegélyző-egyesület igazgatóságának beküldötték.

Dr. Weisz Sándortól (Lőcse) csak szóbelileg és alkalmilag értesült, hogy a lőcsei orvosok többszöri felszólitás után sem jöttek hozzá megbeszélni az ügyet.

Dr. Schön Leótól (Szepes-Váralja) előadó általában nem kapott választ.

A közgyülés tudomásul veszi a referatumot és határozatképen kimondja: szólittassék fel Dr. Schön Leó nyilatkozni, eljárt-e ez ügyben, és ha nem, miért nem járt el? (mert Dr. Kiraj Aristid — Szepes-Váralja — nem tud ez ügyről semmit).

(Dr. Alexander Béla titkár irt ez ügyben Dr. Schön Leónak és 1898. november hó 9-én kapott választ, mely szerint: az iglói ker. betegsegélyző-pénztár a szabad orvosi választást magáévá tette, igy tehát minden értekezlet tárgytalanná és minden nyilatkozat feleslegessé vált.)

7. *Dr. Buxbaum Ármin* (Igló) előadja, hogy Iglón 2 fogműves telepedett le, a kik foghúzással, tömeszeléssel

és rendeléssel foglalkoznak, ezért felkéri az egyesületet, illetve a megyei főorvost, azok ellen eljárni, jobban mondva, tiltassék be azoknak — a törvény értelmében — a foghúzás, tőmeszelés és rendelés.

Dr. Lorx Sándor megyei főorvos erre nyilatkozva azt mondja, hogy ezen ügy nem tartozik a gyülés elé, czélszerűbb lett volna, ha a competens helyhez fordul, a mikor is bizonyára a kellő lépések megtétettek volna.

8. Jelenti *Dr. Tátray Gergely*, hogy Szepes-Bélán az állam által dohánygyár létesitetett, nevezett gyár igazgatója Dr. Greisiger Mihályt szólitotta fel az orvosi teendők végzésére évi fix fizetés mellett, ez azonban a rendtartás értelmében akarva eljárni, azt egyenesen magára nem vállalta, de úgy egyezkedett Dr. Gábriel Frigyessel, hogy a hivatalos teendőket ő fogja végezni, a betegek azonban bármelyikük által gyógykezeltethetik magukat, a kimondott honorariumban pedig az orvosok arányban osztozkodnak.

A közgyülés tudomásul veszi a szepes-bélai kartársak eljárását.

9. Felolvastatott az 1898 évi titkári jelentés, mely következőleg hangzik:

Egyesületünk jelenleg 66 tagból áll, 65 rendes tagból és egy rendkivüli, illetőleg pártoló tagból; a 66 tag összegeződik 51 orvosból, 14 gyógyszerészből és 1 főszolgabiróból; az orvosok közül 3 csak nyáron tartózkodik a Szepességen. Az egylet tehát, a múlt évet tekintve, 3 taggal szaporodott.

Az 1898-iki évben mostanáig — hála a jó sorsnak — egyleti tagunk sorából nem halt el senki.

Vagyonunk a következő:

a takarékpénztárban van . .	18	frt	91 kr.
tagdij-hátralék pro 1896 . .	4	„	— „
„ „ „ 1897 . .	40	„	— „
az 1898-iki esztendőre jár még	132	„	— „
tagdij pro 1899	258	„	— „
összesen:	452	frt	91 kr.
abból levonandó az általam előlegezett	60	„	05 „
rendelkezünk tehát	392	frt	86 krral;

meg kell jegyeznem, hogy a kórházi alap, mely 923 frtot és 49 krt tett ki, 502 frt és 75 kr. elvétele után — Röntgen-készülékre a közgyülés határozata értelmében — 420 frt és 74 krra csökkent, a hiányzó összeg lassanként fog visszafizettetni.

Az 1898-iki évben két gyülés tartatott: Szepes-Bélán, 1898. junius hó 15-én, Késmárkon, a XXXII. közgyülés október hó 12-én.

Előadás tartatott három: Dr. Gabriel Frigyes (Szepes-Béla) »Koponyatörés egy esete«; Dr. Greisiger Mihály: Ueber Leichenverbrennung«; Weber Samu (Szepes-Béla): »A gyógyászat első nyomai a Szepességen«.

Két demonstratio tartatott: Dr. Gabriel Frigyes: Bal lágyéksérvvel párosult szeméremajk túltengés; Dr. Greisiger Mihály: Szepes-Béla városának csatornázása és tervezett vizvezetéke. Bejelentetett egy előadás: Dr. Alexander Béla: Röntgen-készülék, a villamos szikrának átalakulása, Röntgen-sugarak; átvilágitás, fényképezés, demonstratióval egybekötve.

Demonstratio egy lett bejelentve: Dr. Alexander Béla: Koponyatörés. Egy emlékbeszéd tartatott Dr. Sax Ágoston által Dr. Kern Aladár szepes-szombati orvos fölött, azonkivül egy bejelentetett. Dr. Stern Adolf által Dr. Majunke Gyula krompachi orvos fölött.

A museumnak adományoztatott négy készitmény: Dr. Tátray Gergely által: a végbél mellül eltávolitott nagy diónál nagyobb visszértágulat; Dr. Klein Ármin által: 3 hónapos ébrény, Dr. Alexander Béla által: sarcoma cystoides elfajult férfi csecsmirigyből és koponyatörés.

Az 1898-iki egyleti év főmozzanata: a Röntgen-készülék beszerzése.

Tudomásúl vétetett.

10. Felolvastatott a könyvtárnoki jelentés, mely szerint egyleti könyvtárunk a lefolyt egyleti évben — 1898 — következő művekkel szaporodott:

1. Magyar orvosi könyvkiadó társulat kiadványai:

Bókai, Korányi, Kétli: A belgyógyászat kézikönyve IV. kötet: a vérkeringési és légzési szervek betegségei.

Dr. Kuthy Dezső: A tüdővész sanatoriumi gyógyitása.

Dr. Moravcsik E. E.: Gyakorlati elmekórtan.

A kir. magy. természettudományi társulat kiadványai:

Schmiedt F.: A gyakorlati fotografozás kézikönyve.
Dr. Keller Konrád: A tenger élete.
Természettudományi közlöny 338—349. füzet.
Pótfüzetek 44—49 sz.

3. Magyar orvosi Archivum:
VI. évfolyam, VII. évfolyam 1—9-ik füzet.

4. Klinikai füzetek:
VII. évfolyam 9—12, VIII. évfolyam 1—9-ik füzet.

5. Magyarországi kárpátegyesület XXV. év.

6. Jahrbuch für Kinderheilkunde und physische Erziehung:
45. köt. 2—4., 46. köt. 1—4., 47. köt. 1—4.

7. Volkmann klinische Vorträge:
N. F. 189—216. füzet.

8. Gusserov & Ludvig:
Archiv für Gynaekologie 54. köt. 2—3.; 55. köt. 1—3; 56. köt. 1 füzet.

Ajándék utján:

Frank Ödön: A millenniumi közegészségi és orvosügyi congressus tárgyalásai.
Verhandlungen und Mittheilungen des siebenbürgischen Vereines für Naturwissenschaft zu Herrmannstadt 47. B. 1897.
A budapesti orvosi kör országos segélyegylete pénztárának kimutatása az 1897-ik évről.

A mult évi közgyülés határozata folytán beszereztetett egy Röntgen-féle készülék, melynek ára 2 lámpával 513 frt 50 kr., melyhez azonban fuvardij és a fotografozásra szükséges kellékek ára hozzászámitandó, az összes költség 575 frt 26 kr. Ezen készülék a mai közgyülésen Dr. Alexander egyleti titkár által be fog mutattatni és megismertetni.

Más készülék vagy műszer nem lett beszerezve; a meglévők szükség szerint ki lettek javitva s jó karban tartva

Tudomásúl vétetett.

11. Felolvastatott a titkár által az 1899-iki egyleti évre összeállitott költségelőirányzat, mely szerint a költségek a következők:

Természettudományi társulat . .	10 frt
Klinikai füzetek	4 „
Orvosi könyvkiadó társulat . . .	8 „
Magyar orvosi Archivum . . .	10 „
Jahrbuch für Kinderheilkunde . .	6 „
Klinische Vorträge	10 „
Könyvbekötés	10 „
Póstaköltség	10 „
Évkönyv kinyomatása	80 „
Museum	15 „
Kórházi alap	100 „
Röntgen-készülékhez való dolgok .	50 „
	313 frt

A közgyülés elfogadja az előirányzatot.

12. Az egyesület hivatalnokai *Dr. Tátray Gergely* és *Dr. Alexander Béla* lemondanak tisztjükről, miután hivataloskodásuknak ideje lejárt és a mai gyülés van hivatva uj tisztviselőket választani,

nevezettek újra választatnak meg egyhangulag és elfoglalják helyüket, megköszönve a beléjük helyezett bizalmat és megigérik, hogy ezentúl is igyekezni fognak kötelességüket végezni.

13. Úgy mint a hivatalnokok, úgy a becsületbirók választása is a mai napra esik, becsületbiróknak a régiek

választatnak úgy mint: Dr. Tátray Gergely, Dr. Lorx Sándor, Dr. Alexander Béla; póttag Dr. Sax Agoston.

14. Felolvassa *Dr. Stern Adolf* emlékbeszédét *Dr. Majunke Gyula* krompachi orvos fölött. (l. 44. l.)

15. A tavalyi őszi közgyülés kimondotta, hogy a mai gyülés lesz hivatva határozatot hozni a vasuti orvosok ügyében, t. i. hogy a vasutnál alkalmazottak tekietetében is érvényre jusson a szabad orvosválasztás, ennek megfelelőleg *Dr. Rottenberg János* azt inditványozza: szerkesztessék egy lemondási okmány, mely a szepesi vasuti orvosok között köröztessék aláirás végett, ezen inditványnyal szemben Dr. Hankó Arthur javasolja: várakozzon még az egyesület, mig talán az országos orvos-

szövetség fogna kezébe venni és rendezni az ügyet, ámbár Dr. Csatáry Lajos a brüsseli congressus alkalmával lehetetlennek mondja a vasutaknál életbeléptetendő szabad orvos-választást.

Miután két inditvány áll egymással szemben, elnök elrendeli a szavazást; Dr. Rottenberg János inditványa 7 szavazatot nyer, Dr. Hanko Arthur-é 9 szavazatot, a jelenlévők közzül sokan nem szavaztak; a szavazás eredménye tehát: elhalasztása a vasuti orvosok ügye fölött való határozat hozatalának.

16. *Genersich Károly* gyógyszerész (Késmárk) bemutat egy ujabb berendezésü kötöző anyagokat tartalmazó szekrényt, melyet

a jelenlévők figyelemmel megtekintik.

17 *Dr. Alexander Béla* előadást tart a Röntgen-féle készülékről, bemutatja annak egyes részeit és magyarázza azokat ugy mint a villamos szikrának változásait, alkalmazza az átvilágitást és a fényképezést, az előadás végén bemutat a már általa készitett Röntgen-féle 20 fényképet (több gyerekkezet, roncsolt kezet, a kéztő csontok tuberculosisa, köszvényes változásokat feltüntető ujjat; a kis ujj 3-ik perczének csontszuvasodása, állati ébrények az anyaméhben fekve, térdizületet, halakat, salamandert, koponyát 11 éves lánytól, a rágóizom lefényképezése etc.) (l. 47. l.)

18. Több tárgy nem lévén, elhatároztatott, hogy a jövő tavaszi közgyülés Iglón fog megtartatni.

Ez után elnök berekeszti az ülést.

Dr. Kern Aladár 1861 - 1897.

Dr. Sax Ágoston.

Egyletünk egy legifjabb tagja mult ki személyében, életének 36 éves korában, oly korban, melyben a legszebb jövő, a legvérmesebb remény tevékenységre buzditja az előretörekvő ifjut, az akaraterős férfit.

Kern Aladár született 1861. október 23-án Liptó-Ujvárt, egy kedvelt, igen keresett kincstári orvos fia volt és kiváló házi nevelésben részesült, főleg anyja részéről, kinek ő mindene, büszkesége volt.

Középiskoláit részben Lőcsén, részben Késmárkon végezte, kis megszakitással a mennyiben a IV. osztály elvégzése után gyógyszerészgyakornoknak lépett be sógora irtokában lévő szepes-olaszi gyógytárba; itt fölébred ambitiója s többre jutni akarván, a késmárki főgymnasiumba visszatért, hol 1881-ben érettségi vizsgálatot tett; itt látjuk őt nemcsak mint szorgalmas tanulót, de mint kiváló zenekedvelőt, ki privat-szorgalmával elsajátitotta több hangszer művelését s mint ilyen a késmárki lyceum bandáját ébresztette fel álmából s annak karmestere lett.

1881-ben felment a budapesti egyetemre, hol az összes orvosi tanfolyamokat végezve, 1888. évi január 18-án tudorrá avattatott. Ezen idő alatt nemcsak fáradhatatlan orvosnövendék volt, de páratlan társadalmi factor is, mert az ő kezdeményezésére lépett be a szepesi egyetemi polgárok által képezett »Szepesi Társaskör«-be az addig távolmaradásával tüntető felső szepességi egyetemi polgárság, ő volt az, ki e körben is dalárdát létesitett, mely énekével fűszerezte a havi estélyeket.

Tudorrá avatása után 9 hónapon át foglalkozott bacteorologiai vizsgálatokkal Dr. Pertik Otto tanár oldalán, hogy ez által ez idő szerint oly nélkülözhetetlen tudományággal gyarapitsa ismereteit.

1888-ik év vége felé mint gyakorló orvos telepedett meg Szepes-Szombaton, hol egész gyermek- és ifjukorát töltè; örömmel fogadtuk őt, szepes-szombati barátjai s rövid idő alatt nemcsak

jó barát, de kedvelt orvosa is lett Szepes-Szombat s környékének. Mindez azonban nem elégitette ki az előre törekvő ifjut, számtalanszor emlegette azt, hogy mennyire sajnálja, hogy otthagyta az alma matert, honnan, ha nem maradhatott volna ott, könnyebben jutott volna egy tágabb működési körrel biró állomásra, mert a szepes-szombati illetve környékbeli jött-ment praxissal megbarátkozni soha sem tudott. Nemcsoda, ha ily körülmények között több izben is óhajtott volna jobb helyre jutni, de a szerencse kegyetlen volt vele szemben, sőt midőn 1896-ban egylátszólag igen kitünő állást kapott, szörnyen csalódott. Komlósra került ezen év márczius 1-én, hol körorvosi s két uradalmi állást foglalt el; ottléte életének legsanyarubb időszaka volt a mint mondá; a társadalmi életet nem nélkülözö ifju, a mindig magasabb czélott után törekvő férfi, a tudományos működés után szomjázó orvos, ismerősei rábeszélésére, igéretekkel elhalmozva, letelepedett egy pusztán, egy roskodozó háznak egyedüli lakója lett; szinte hihetetlen, de tény, hogy ily helyre csaltak őt el puszta-igéretekkel. Ennek látára mindjárt vissza akart térni Szepes-Szombatra, de restelt vissza térni azokhoz, kik őt csak néhány nap előtt elbúcsuztattak, azokhoz, kik kérve kérték, hogy itt ne hagyja őket.

Komlósi működése valóságos poenitentia volt a jobb sorsot érdemlő fiatal orvosra, mint többször elbeszélte, nappal rozzant szekereken ült, utazgatva betegtől beteghez, még pedig a tett igéretek fejében, mert még a pályázati föltételekben kikötött hatosokat az uj évre igértek neki, éjjel pedig nem hagyta őt pihenni bánata s felháborodott lelke, de még hű kutyája sem, kinek viszhangzó ugatása számtalanszor fölverte amugy is gyönge álmából.

Nem csoda, ha ily körülmények között súlyosan megbetegedett. Orrorbánczott szerzett, melyhez csakhamar ágyi tünetek is csatlakoztak, több napon át hallucinált s javulása után a mondottakra nem emlékezett; ezen betegsége óta egészséges nem volt többé, folytonos fejfájasokban szenvedett, melyeket csillapitani igen, de gyógyitani nem birta s midőn egyszer minden ok nélkül jobb oldali végtágjain hűdési tüneteket s látásában zavart észlelt igazi barátjaihoz visszasietett s még ugyanez év október 1-én Szepes-Szombatra visszatért.

Derék kartársunk kedélyére most rá sem lehetett ismerni, a vig, életerős, élczes ifjuból magábazárt életétféltő komoly, megőszült férfi lett, ki mindenkinek csak bajáról beszélt, de czélját szem előtt tartva, megkezdte praxisát, de nem sokáig folytathatta,

mert fejfajásai, melyekhez múló, de fájdalom megujuló hűdések csatlakoztak, csakhamar ágyba döntötték s magukkal hoztak a szenvedések hosszu sorát s végre 1897. április 25-én a kérlelhetlen halált.

Mindezt látni, mindenről vele mint orvossal fél éven át beszélni, vele, ki anyjáért szeretett volna élni, ki még csak ezentúl az életet élvezni gondolta, vele, ki barátom s jó kartársom volt, — egyforma volt a szenvedéssel, de türnöm kellett, mert szintén embernek születtem.

Halálával vesztesség érte elsősorban azokat, kik hozzá mint orvoshoz föltétlen bizalommal viseltettek, vesztesség érte barátjait, de egyletünket is, melynek legifjabb tagjainak egyike volt, ki biztos mondhatom, egyletünk egyik oszlopa lehetett volna.

Legyen áldott emléke!

Bal lágyéksérvvel párosult szeméremajk túltengés és koponyatörés egy esete.

Dr. Gabriel Frigyes.

Van szerencsém Lorentsik Anna 51 éves, ág. ev., hajadon, keresztfalvi illetőségü, a munkáosztályhoz tartozó beteget, mely a betegség ritkasága miatt, az igen tisztelt egyesületi tag urak figyelmét bizonyára le fogja kötni, bemutatni.

E beteg 1898. tavasszal hozzám fordult gyógykezelés végett. Kiállott betegségekre nem emlékszik. Havi tisztulása állitása szerint életében csak kétszer volt s pedig körülbelől 30 éves korában, de akkor is nagyon csekély mértékben. Apja 1873-ban, 60 éves korában, cholera asiaticában halt meg, anyja pedig 41 évvel ezelőtt előtte ismeretlen betegségben.

Jelen bajára vonatkozólag előadja, hogy 15 éves korában észrevette, hogy szeméremrészein kis mogyorónyi daganat van, mely a lágyékrésszel összefüggésben volt; e daganat évről évre nagyobb dimensiot ért el s jelenleg már oly nagy, hogy járásában és napi foglalkozásában gátolja sőt nagy súlya belszerveiben erős vongálást idéz elő, mely gyakori hasfájdalmakban nyilvánúl.

A magastermetü ép csontrendszerrel biró lesoványodott női alak bőre halavány, a látható nyákártyák halványvörösek, hajzata gesztenyeszinü, hosszú, a nyak rézaranyos, középvastag, a mellkas lapos, a csecsmirigyek igen kicsik, a csecsbimbók nagyok, udvaruk széles, sötét szinezetü. A bőr alatti zsirszövet igen kevés, izemzata pettyhüdt. A has mérsékelten behúzódott. Alakja kissé előre görnyed. A mellkas felett a kopogtatási viszonyok rendesek, légzés puha sejtes. A sziv fekvése normális, a szivhangok tiszták. Máj, vese s lép rendes fekvésü. A gyomor felett mély dobos a kopogtatási hang, a has felett dobos. Kétoldali igen nagy lágyéksérv, mely a bal szeméremajkkal egybefutólag igen nagy daganatot képez, a daganat átmérője a legszélesebb helyen harántirányban 84 ctmr., felfelé keskenyedő, mellőlről azaz a symph. ossium pubistól le és vissza fel a perineumig 92 ctmr., súlya hozzávetőleg 8 klgramm. E körtealaku daganat

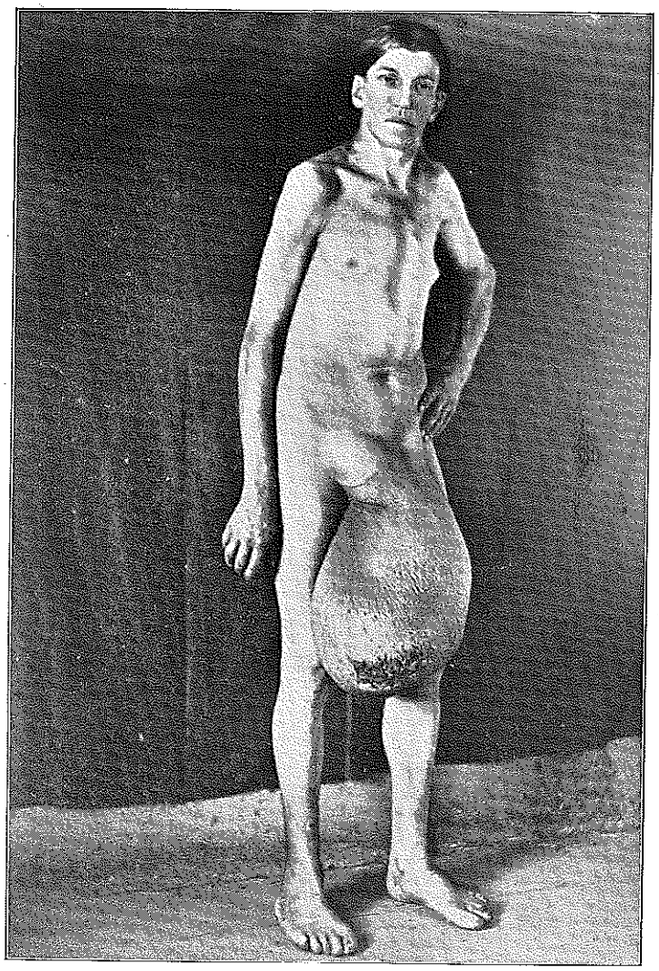

takaróján a vaginának megfelelő helyét kivéve, mindenütt látni hajtűszőket, hajszálakat, különben tömött túltengett bőrhez hasonlit. E daganat két felső harmadán, de különösen baloldalt felette dobos a kopogtatási hang s nyomásra erős korgás hallható, mely a hernia utján a hasürrel közlekedik, alsó s jobbra terjedő harmadán tompa kopogtatási hangot ad. Jobb oldalt e daganaton a jobb czomb belső felülete szomszédságában egy tizenegy centimeter hosszú, harántirányban haladó nyákhártyával bélelt tölcsér-alaku, kissé tátongó tasak, melynek külső szélén a clitoris teljes alakja. A tasak hátsó keskenyebb részében pedig egy ujjhegynyi nyilás, melynek szélei a hymen carunculáira emlékeztetnek és e felett közvetlen egy lencse nagyságu nyákhártyával fedett dudoron egy apró nyilás, melyből a hasprés igénybe vétele mellett vizelet cseppeg. A méhet kitapitani nem lehet, de valószinű, hogy az előbb emlitett tasak ujjhegynyi nyilása mögött fekszik. A végbél rendes.

Emlitettekből kitünik, hogy itt egy igen ritka abnormis esettel állunk szemben, melynek helyes diagnosia első tekintetre igen nehéznek látszik, annyival inkább, mert a beteg adatai e daganat léte felől meg nem bizhatók, de tekintettel arra, hogy kétoldali lágyéksérv van jelen s hogy e daganat két felső harmadán különösen bal oldalt dobos a kopogtatási hang s hogy nyomásra erős bélkorgás idézhető elő, mely a hasürben találja folytatását, világos, hogy e daganatban bélrészletek vannak, melyek rendesen működnek. A belek egy részének a daganatban való elhelyezése magyarázza egyúttal a gyakori hasfájdalmakat is az erős vongálás alapján. A baloldali hernia kapuja igen tág s összefügg a szeméremrészekkel, de főleg a ballabiumnak megfelelő részével, mintha azzal együtt egyközös zsákot képezne. Ennek következtében a hüvely jobbra tolva s erősen szétvongálva, ugy hogy most nem képez egy függélyes, hanem harántúl futórészt. E daganat tömöttebb része pedig túltengett bőr s bőralatti kötszövet. Mindezek alapján azt hiszem nem tévedek, ha e daganatot herniával párosult a bal szeméremajk elephantiasisának nevezem.

Azonkivül van szerencsém az egylet igen tisztelt tagjaival a koponyatörés egy ritka esetét közölni.

Folyó évi márczius hó 21-én a délutáni órákban egy Kaminszky Jakab nevű, r. k., 27 éves, brezsinai születésü (Galiczia), igen erős testalkatu, különben egészséges napszámos, a keresztfalvi kőfejtőben földomlás következtében fejsérülést szenvedett, minek

folytán társai őt gyorsan egy szalmával megrakott kocsira helyezték s a legközelebbi orvossal biró községbe, azaz Szepes-Bélára szállitották, hol az úgynevezett szükség-kórházban felvétetett.

Ezek előre bocsátása után áttérek a leletre, mely röviden következőkben nyilvánul:

A homlokcsont (os frontis) a szó szorosabb értelmében helyéből kiugrott s köröskörül a varratok (sutura) zig-zugos volta szépen látható, különösen a sutura coronalis egész mentén; kivételt csupán egyes kisebb helyek képeznek, mint a halanték és mindkét szemgödri része a homlokcsontnak, hol a törés iránya nehány millimeternyire a természetes varrat irányától eltér s ez a körülmény kényszerit engem arra, hogy az egészet nem tisztán luxatiónak, hanem a homlokcsont részleges luxatiójával párosult koponyacsonttörésnek nevezzem.

E folytonosságában való megszakitás kiterjed egyuttal a homlokcsontot fedő fejbőrre is, kivéve a bal szem külzugánál levő négy centimeternyi széles részletét. E hidon tehát csüngött a homlokcsont, azazt fedő fejbőrrészletével együtt, melyet a sérült maga bal tenyerével támogatott

A mintegy két tenyérnyi területen nyitott koponyaürből a sértetlennek látszó dura mater által fedett ugy feküdt előttem, maga a kemény ágykéreg poros szalmával s véres földtörmelékkel fedett. Mindkét szemteke ép, de a jobb szem látása 0, mely a szembe történt vérömleny vagy a látóidegre gyakorolt nyomás következménye. A sérült a kérdésekre nehezen bár, de válaszol, igen nyugtalan, hánykolódik, a vérvesztés is tetemes, főleg venosus.

Ezek szerint, Dr. Greisiger kartársammal egyetemben teendőnk abban állott, hogy a dura materről az idegen anyagrészeket eltávolitsuk, a sebfelületet desinficiáljuk, a lecsüngő koponyarészletet visszahelyezzük, a halantékon levő nehány csontszálkát eltávolitsuk s hogy ezek megtörténte után a fejbőrt egyesitsük, végül pedig drainage s antisepticus kötés alkalmazása képezte első beavatkozásunk befejeztét. A további kezelés a bekövetkezett genyedés miatt a sebek egyszerű tisztogatásában s a geny útjának egyengetésében állott.

A betegen az első héten alig mutatkoztak nehány tizednyi hőemelkedések, mely a 11. és 12. napon tetőpontját érte el, midőn a hő 39 fokra emelkedett, a beteg igen nyugtalan lett, félre beszélt s folytonos őrizet alatt állott, a mennyiben magát a kötést is több izben letépte. E tünetek azonban csupán a koponyaürben felhalmozódott genynek tulajdonitom a dura materre s ezzel

az agyra gyakorolt nyomás következtében annyival inkább, mert a sutura hézagain keresztül sikerült nagyobb mennyiségü genyt eltávolitanom s ezzel enyhültek az előbb emlitett tünetek is s a hőmérsék ismét a normalisra sülyedt. A beteg közérzete napról napra javult, étvágya emelkedett s a harmadik héten úgyszólván naponta kis időre el is hagyta az ágyat. A negyedik héten a jobb szem látóképessége ismét visszatért, a fejbőr köröskörül egyesült, a csont maga is, mely eleinte csupán egy keskeny bőrrészlet útján táplálékát nyerte, mindinkább visszanyerte előbbi életképességét különösen az orr tő s a szemgödri részeken, mig ellenben két helyen s pedig a jobb halantéktájon s a sutura coronalis mentén csontelhalás mutatkozott s e két hely tartotta fenn a genyedést, a csont ott lecsupaszitott, sima, sárgás.

Május hó 2-án, azaz hat heti itt időzés után a beteg haza ment Galiciába, övéihez, ama igérettel, hogy a necroticus csontdarabkák kiküszöbölésig vagy eltávolitásáig valamely galicziai kórházba felfogja magát vétetni. Azóta a beteget nem láttam, de junius hó 8-án értesültem, hogy Szandeczen ápoltatja magát s hogy állapota kielégitő vagyis napról napra javul.

Nézetem szerint nevezett egyén teljesen helyre állhat bár egy félévi időtartamot is vehet igénybe nevezett csontrészletek kiküszöbölése.

A gyógyászat első nyomai a Szepességen.

Weber Samu.

Az előkelőbb és jobb családok egyes tagjai már hazánk első éveiben idegen egyetemeket kerestek fel tanulmányai folytatására. Páris, Bologna és később Padua voltak azok a főiskolák, melyek legnagyobb vonzó erővel birtak a törekvő fiatalságra. A külföldi egyetemre menő magyar tanulók nemcsak a hittudományi és jogi, hanem az orvosi tudományokat is végezték. Az első orvosók rendesen papok is voltak, vagy valamely egyházi rendhez tartoztak, mi abból is kitetszik, hogy a budai zsinat még 1279-ben is megparancsolta a papságnak, hogy a sebészet azon részével hagyjon fel, mely égetéssel és metszéssel jár.*)

A Szepességnek is volt főpapja, ki egyszersmind az első orvosnak nevezhető megyénk területén. Ezen főpap és orvos egy személyben, nem más mint Muthmer vagy Mothmer szepesi prépost Szepeshelyen 1264—1281. Muthmer nagy tudományosság hirében állott. Végrendeletében 8 könyvet számlál elő, melyet bizonyára sajátkezüleg irt és káptalanának hagyott. Vannak olyanok is, kik Béla névtelen jegyzőjének tartják. Nagy tekintélyénél és magas állásánál fogva pörös ügyekben is döntött, igy p. o. 1270-ben Polyan gróf és Késmárk között, kik a mai Hunfalu határai miatt perlekedtek. Muthmer a papok és káptalan jogait sikeresen védelmezte. A legfelsőbb körökben is kedveltetett és nagyrabecsültetett. Már IV. Béla király kedvencz embere volt; ő volt a király udvari káplánja és orvosa és ugyanazon sajátságban közreműködött IV. Béla fia V. István udvarában is, ki nem késett fiának IV. Lászlónak a neveltetését az érdemes Muthmerre bizni. Magától értetődik, hogy a tudomány, nevelés és egyház szolgálatában sem feledkezett meg orvosi hivatásáról, melyet a királyok és az emberiség javára gyakorolt mint emberbarát és szakember az akkori idők viszonyai szerint.**)

A XIII. században papok és szerzetesek leginkább orvosi gya-

*) Századok 1896, 415. 418. 419. 420. l.

**) Szepesmegye történelmi társulat évkönyve IV. évfolyam 1888. 108. l. Századok 1896, 420. l.

korlattal és gyógyászattal foglalkozván, a szepességen is két ilyen szerzettel találkozunk.

Az első ily irányú szerzet Daróczon létezett és pedig a sz. Antalról nevezett keresztesek éltek ott emberbaráti hivatásuknak. Kórházuk nagy jelentőségü volt. Kórházuk mellett 1288-ban templomot épitettek. Nem csak a Szepességen könyörültek a betegeken és szegényeken, hanem I. Lajosnak 1363-ban kelt okmánya szerint szintén ők akarták kezökre keriteni a keresztesek által Kassán birt kórházat templomával együtt. A szerzetesi rend szegények és betegek ápolási czéllal a Szepességen 11 perjel alatt fennállott 1555-ig. De már Antonius perjel 1534-ben olyan inségről ir, hogy sem a papokról sem a szegényekről tudott eléggé gondoskodni, minek folytán kénytelen volt egy Hernád folyó melletti malmot eladni a szepes-sümeghi polgároknak.*)

Még inkább állottak a betegek és szegények szolgálatában a karthausiak. Részökre V. István király ajándékozta az Ottokar stiriai őrgróf által gyengélkedők üdülése, betegek ápolása és utasok befogadására alapitott zerewaldi hospitálist. De a Szepességen is éltek ezen nemes hivatásuknak. A rend megalapitása a menedék szirten — lapis refugii — az 1299-ik évre vihető vissza Jordan szász gróf alatt, kik nekik a helyet a hozzá tartozó erdőkkel azon hegyen adományozta, melyen a szászok a tartárok elől menedéket találtak. A klastrom maga 1543-ban rablók támadásai következtében elpusztult. A szerzetesek czelláin kivül voltak az épületben a közös ebédlő, a könyvtár, az egyes műhelyek, a világi testvérek részére, a kórház és a gyógyszertár, a konyha, az éleskamra és a templom. Daczára annak, hogy a rend földi kincseket nem birt, mégis a környék szegényeiről és betegeiről gondoskodott. Betegeikre kiváló gondot forditottak. Külön orvosuk is volt, kinek azonban a külső prakszis megvolt tiltva. A betegeket a klastromba vitték és ott lettek kezelve és ápolva, még pedig ingyen, miáltal a »néma barátok« — ugy neveztettek a szerzetesek a néptől — nagy bizodalomnak, rokonszenvnek és tekintélynek örültek.

Hasonló czéllal alapitotta 1320-ban a karthausiak ugynevezett vörös klastromát Kakav, Rycolph fia a Dunajecz jobb partján, mely 24 perjel alatt 1563-ig fennállott. Mint a menedékszirti karthausiak a Hernád vidékén, úgy a szerzetesek a

*) Dr. Demko Kálmán: a magyar orvosi rendtörténete. I. rész. Lőcse 1892. S. Weber: Zipser Geschichts- und Zeitbilder, Leutschau 1880. 102.

vörös klastromból is a Dunajecz vidékén a betegeket gyógyitották és a szegényeket segélyezték.*)

Ha igy látjuk, hogy az első gyógyászat a Szepességen az egyház által, a tudós prépost és két szerzetesi rend által lett képviselve, úgy méltán kérdeztetünk, hát a városok, alapitásuk első éveiben, nem tettek-e semmit a gyógyászat érdekében. Rendes, arra képesitett orvosról még nem lehetett szó, gyógyszerekről sem lett gondoskodva. A mit a városok mindjárt első éveiben a gyógyászat szolgálatában berendeztek, az volt a fürdő, mely minden városnál létezett és melynek jelentőségét még századok mulva a tudós késmárki Fröhlich az 1641-ik évre irt kalendáriumában február hóra tanácsolja: »Vért ujits, purgáld magad és förödjél«. Az első városi fürdőnek a hirét Podolinban találjuk. Ugyan is a tatárok által elpusztitott podolini scultetia ujjá szervezője Henrik scultetus Podolinban egyebek között fürdőt is épitett, melynek birtokában őt Wenczel cseh király mint Krakkó és Szandomir herczege 1292-ik évben megerősitette. Olyan fürdők a városok első éveiben — Badstuba, stubae, stubae balneae, stubae balneares legegyszerűbb berendezésüek voltak és többnyire csak két szobából állottak. A fürdő-kezelő — Pader, balneátor — nem csak a fürdőt csinálta, hanem a borotválást, a kisebb sebészeti műtéteket, az érvágást s köppölyözést is végezte. A város vagy maga kezelte fürdőjét alkalmas emberaráttal vagy bérbe adta, mely utóbbi esetben 16—20 frtnyi bért kapott.**)

Ezek voltak a gyógyászat első csekély nyomai a Szepességen.

---

*) S. Weber: Zipser Geschichtsbilder. 106. 108. Dr. Demko: A magyar orvosi rend története. 93, Dedek Crescen: A karthausiak. 56. 64.

**) Századok 1891, 1. 286, 287, a fürdők történetéhez.

Ueber Leichenverbrennung.

Dr. M. Greisiger.

Trotzdem die Zipser Aerzte jetzt urbe et orbi als inhuman verschrieen werden, zeigen doch die Sitzungsprotokolle unseres Vereins, dass sich dessen Mitglieder auch mit Trinkwasserfragen, Spitalgründungen und anderen Zweigen der allgemeinen Hygiene befassen. Jetzt will ich auch die Aufmerksamkeit meiner Collegen auf dieses Gebiet und zwar speciell auf die Leichenverbrennung lenken.

Anfangs des 11. Jahrhunderts wurde auch in der Zips durch Einführung des Christenthums die Bestattung der Todten in Gräbern und Grüften in und neben den Kirchen — den sogenannten Kirchhöfen — obligatorisch. Grössere Crypten, sogenannte Katakomben, baute hier nur der Jerusalemiterorden unter der Landoker Kirche. Erst das Sanitätsgesetz vom Jahre 1876 ordnet Friedhöfe ausserhalb der Ortschaften an. Das Erdbegräbniss aber zieht den Verwesungsprozess je nach der Bodenbeschaffenheit der Todtengärten mehr weniger in die Länge und verhindert durchaus nicht, dass z. B. Ruhr-, Typhus-, Cholera- und andere Bacillen ins Grundwasser gelangen und durch dieses ihren Weg in den Darm der Thiere und Menschen finden. Die Stadt Kesmark z. B. liegt auf einem sehr durchlässigen Alluvialschutte des Leibitzbach-Delta's, ihr Friedhof auf eben solchem Grunde. Als dieser im Jahre 1880 nach dem Plane des Culturingenieur Mátray entwässert wurde, floss wochenlange aus den Drainagerohren schwarz gefärbtes Wasser. Nach Mátray's Ansicht stammte dieser Farbstoff von den Särgen und Leichengewändern der dort Begrabenen her. Szepes-Béla liegt auf circa 15 Meter dickem Diluvialschutte; dann folgt fest anstehender Eocensandstein, bis zu welchem die atmosphärischen Niederschläge sich durchseihen, dann aber in horizontaler Richtung von der Tátra gegen die Popper zu hinfliessen. Einzelne Hausbesitzer mögen hier noch so sorgfältig ihre Haus brunnen vor Verunreinigung schützen, dieser kann doch infiscirt werden von einem fremden, oberhalb gelegenen Orte aus. Für die grosse Permeabilität solcher Erdschichten kann ich hier ein eclatantes Beispiel mittheilen. Voriges Jahr wurden im Hofe des

Hauses Nr. 1 in eine Senkgrube einige Liter rohe Carbolsäure geschüttet. Einige Tage später kam der dritte Nachbar mit freudiger Miene zum Apotheker Tunner und theilte ihm mit, dass in seinem Hausbrunnen Carbolwasser hervorquelle und dass er bereit wäre, ihm solches zu liefern. Die Distanz zwischen obgenannter Senkgrube und Brunnen ist circa 45·0 Meter.

In sanitärer Beziehung wäre es richtiger, die Auflösung der organischen Leichenbestandtheile entweder durch Conserviren und Mumificiren zu verhalten oder durch Verbrennung zu beschleunigen. Das Letztere geschieht nach dem heutigen Stande der Technik am vollkommensten und raschesten bei einer Temperatur von 600° bis 800° in der Zeitdauer von 1 —2 Stunden im sogenannten Siemens'schen Ofen, wo mit dem erhitzten und gedörrten Cadaver nur erhitzte Luft in Berührung kommt und Russ der Flammen oder Asche des Brennstoffes der Leichenasche nicht beigemengt wird.

Doch nicht die raschen, vollkommenen und der Pietät nicht schadenden Verbrennungsmethoden will ich Ihnen, meine Herren Collegen, hier erörtern, sondern nur einen kleinen Beitrag zur Geschichte der Leichenverbrennung in der Tátragegend liefern.

Nirgends passt so gut die abgedroschene Phrase: »Alles schon dagewesen«, als wie eben hier bei der Feuerbestattung.

Ende der Steinzeit erschienen in Europa die Germanen und speciell in der Zips ein Theil der germanischen Quaden mit ihren Bundesgenossen, den windischen Sarmaten, und später auf die germanischen Vandalen. Diese Stämme unterwarfen die hiesigen Ureinwohner, die sogenannten Gothiner (zipserisch: Gäuthen). Hier erwähne ich einige unsere Ureinwohner berührende Citate aus Tacitus »Germania«: Die Marcomanen und Quaden hatten bis auf unsere Tage (circa 99 v. Chr.) noch Könige aus ihrem eigenen Volke, Maraboduus' und Tudrus' angesehenes Geschlecht; jetzt lassen sie auch Ausländer sich gefallen; doch Gewalt und Macht haben sie als Könige nur durch römischen Einfluss. Selten werden sie von unseren Waffen, häufiger mit unserm Gelde unterstützt; doch sind sie darum nicht weniger mächtig. Weiter rückwärts schliessen sich hinten an die Marcomanen und Quaden, die Marsigner, die Gothiner, Osen und Burer an.

Bei den Gothinern beweist die gallische, bei den Osen die pannonische Mundart, dass sie keine Germanen sind; auch dass sie sich Tribut gefallen lassen. Einen Theil desselben legen ihnen die Sarmaten, einen andern die Quaden als Fremden auf. Die Gothiner graben, wesshalb sie sich um so mehr schämen sollten,

auch Eisen aus. Ueberhaupt bewohnen alle diese Völke, nur wenig ebene Gegenden, im übrigen Waldgebirge und Berghöhen. Dass factisch diese Völker hier heimisch waren, beweisen theils die nur in der Tátragegend verständiichen Worte, wie z. B. »quäud« = comod, wie es einst die Herren dieser Gegend waren, »Bandel« = ein rauflustiger Mensch, wie es einst die Vandalen (griechisch: *Βανδίλλοι*) gewesen. »Die Sonne geiht zu Gäuth'«, d. h. die Sonne geht unter, oder — vom Popperthal ausgesprochen — sie geht gegen Westen zu den im Tátrawalde wohnenden Gothinern.

Dass die keltischen Gothiner schon um Christi Geburt in den Tátrawäldern Eisen bereiteten, beweisen die riesigen Schlackenhaufen ober Szepes-Béla, Rokusz, Forberg (richtiger Vorderwerk oder Eisenwerk), ober Klein- und Gross-Schlagendorf, (richtiger Schlackendorf*). Diese Schlacken enthalten noch circa 80% Eisen und man findet zwischen ihnen ausser Celtenscherben auch Römermünzen.**) Das fertige Eisen brachten sie in Knollen- oder Kuchenform in den Handel und wahrscheinlich waren die Römer in Pannonien auch Käufer desselben.

Diese Germanen brachten auch die Sitten der Leichenverbrennung in unsere Gegend. Es ist anzunehmen, dass diese Procedur Anfangs nur im offenen Feuer mit Hilfe des Scheiterhaufens vollzogen wurde, wie es im Alterthum auch bei den Israeliten, Kleinasiaten, Griechen, Römern und Etruskern Sitte war. Eine solche Leichenverbrennung schildert uns bis in die kleinsten Details der römische Dichter Virgil im 6. Gesange seiner Aenaide. Als nehmlich Aeneas mit seiner Kriegerschaar in Italien landete und sein Trompeter und Tambur Misenus im Meere ertrank, wird sein Leichnahm folgendermassen verbrannt:

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Anfangs reichlich genährt mit Kien und gespaltenem Kernholz,
Stapelten sie hoch auf das Gerüst, mit düsterem Reisig
Werden die Seiten umwebt und davor die Grabescypressen
Aufgestellt, und die Höhe mit leuchtenden Waffen gezieret.
Theils auf siedende Ström' und von Gluth aufwallende Kessel
Fertiget man und den Leib des Erkalteten bähn sie und salben.
Wehklag' hallt, dann ruht der Beweinete sanft auf dem Polster;
Purpurfarbne Gewande darauf, die bekannte Umhüllung,
Breiten sie aus; es erhebt ein Theil die mächtige Bahre,

*) Der richtige Name „Schlackendorf“ wird auch noch im vorigen Jahrhundert gebraucht. Szerkesztő megjegyzése.

**) Siehe Tátra- und Karpathen-Museum, sowie auch meine Sammlung.

Trauriger Dienst und unter den Stoss, nach der Weise der Väter,
Halten sie zündende Fackel gewendet. Häufig verbrennt man
Weihrauch, heilige Kost und gefüllete Kannen des Oeles.
Als die Asche nunmehr hinsank, und die Flamme verloschen
Wurde der Rest mit Weine getränkt und der schlürfende Glimmer;
Sammelnd barg das Gebein in den ehernen Krug Corynaus;
Dann mit Reinigungsflut dreimal umtrug er die Freunde,
Sprengend mit duftigem Thau und dem Busch des glücklichen Oelbaums,
Weihte die Männer umher und sprach die Worte des Abschieds
etc. etc.

Den Uebergang zu den stabilen Crematorien finden wir hier auf dem Gánóczer Hradek, allwo der schon im Diluvium versiegte Krater der obersten Therme als Verbrennungsherd benützt wurde.

Nach Form dieses Kraters baute man die Crematorien auf dem Matheóczer Gräberfelde oberhalb der Ziegelei und auf dem Kesmarker Jerusalemberge. Ein kleinerer Herd wurde auch beim Baue der Kesmarker Eisenbahn unterhalb der Gross-Lomnitzer Burg aufgedeckt. Im Kesmarker Crematorium erzielte man schon damals eine so hohe Temperatur, dass der unter die Leichen ausgebreitete Poppersand zu grossen Stücken glasartiger Schlacken zusammenschmolz. Weil in dem Brandschutt dieser Herde sehr viele Urnenstücke sind, muss man annehmen, dass die Urnen auch in diesen heiligen Herden h a r t gebrannt wurden, bei welchem Processe viele zersprangen.

Die anorganischen Ueberbleibsel der Leichen wurden folgendermassen beigesetzt:

1. Man grub eine kleine Mulde in die Erde, legte diese mit faustgrossen Schottersteinen aus, schüttete die Leichensache hinein und deckte sie mit Erde.

2. So wie heute viele Leute eine sogenannte Familiengruft besitzen, hatten auch damals manche eine grosse Hausurne, in welche man sämmtliche Aschen der verstorbenen Familienmitglieder zusammenschüttete.

3. Es wurde die Asche von jedem Todten separat in je eine sorgfältig hergestellte Urne gegeben und diese im Columbarium, welches gewöhnlich, so wie in Matheócz und Kesmark in unmittelbarer Nähe des Crematorium war, vergraben.

Da das Kesmarker Columbarium an einer Berglehne sich befindet, so wurden durch Erdrutschungen die meisten Urnen zer-

drückt. Die Urnen der älteren Zeit waren mehr schüsselförmig und hatten einen aufrechtstehenden Rand und nur selten Buckel oder Hänkel zum Anfassen; die späteren hatten schon nach auswärts umgebogenen Rand, Buckel, Zungen und verschieden verzierte Hänkel; waren entweder roth bemalt oder schwarz graphitirt und mit einer Steinplatte oder mit einem eigens dazu geformten Deckel zugedeckt. Eine schwarz graphitirte aus dem Hunsdorfer Herde ist mit Sonnenrädern und Tannenbäumchen, den Symbolen der Göttin »Sonne« und des Kriegsgottes Tër = Tyr = Thôr oder auch Donar verziert. Die Verzierungen sind meist noch in weichem Zustande eingekratzte Zickzacklinien, Striche und Punkte, nur wenige zeigen schon verschnörkelte Linien.

Schon in der Steinzeit gab man den Leichen als Wegzehrung (oder wie der Zipser noch heute sagt: »Auf die Weg'«) ein Stück Fleisch oder in Töpfen: Milch, Honig und andere Speisen mit ins Grab, und stellte gewöhnlich zu den mit Flüssigkeiten gefüllten Töpfen auch noch ein kleines Schöpftöpfchen hinzu; in der Bronze = und La Têne = Periode wurde die Wegzehrung mit der Leiche mitverbrannt; deswegen können die Herren hier zwischen der Knochenasche von Menschen auch solche von Thieren sehen. Ebenso wie man dem Todten in der Steinzeit symbolisch einen Theil von seinen Schmucksachen, Waffen oder sonstigen Hausgeräthen mit ins Grab gab, fügte man solche Gegenstände auch der Asche in den Urnen bei. Hier zeige ich den Herren aus solchen Urnen genommene Obsidian = Jaspis = Feuerstein und Quarz = Kernsteine und Pfeilspitzen, Webgewichte, Spinnwirtel, Knöpfe und Halsperlen von bemaltem oder graphitirten Thon; Halsperlen von Bronze oder phoenizischem Glase; Ohrgehänge von solchem Glase, Fingerringe und Brochen von Bronze; gegossene, sogenannte Potin'sche Münzen von Gold, Silber oder Bronze; eine Silberschnalle und verschiedenes Anderes.

Bemerken muss ich noch, dass die Leichenverbrennung hier nur bei den Vornehmeren, Kriegern und Priestern vollzogen wurde, d. h. sie war nur facultativ, denn in der Nähe eines jeden Crematoriums ist auch die sogenannte »Hal« oder »Hel« zu finden, wo man die Leichen der übrigen Todten entweder vergraben, oder ins fliessende Wasser geworfen, oder dem Frasse der wilden Thiere preisgegeben, d. h. der Göttin der Schattenwelt, der »Hel« geopfert hatte

Bei einigen, wahrscheinlich auch indogermanischen Volksstämmen am Südabhange des Himalaya ist die facultative Leichen-

verbrennung noch heute üblich. In dem Buche von der Orientreise des Grafen Széchenyi im Jahre 1878 ist auf der 339. Seite Folgendes zu lesen:

»A halottak elégtésére szolgáló szent hely egy szabad térség a nepáliak temploma alatt, a Ganges partján A rokonok által emelt, egy méter magasságu máglyák lángja, ugy szólván folytonosan lobog itt. A vékony ruhába öltöztetett halottak, egy faréteggel letakarva, fekűsznek a máglyán. A felső farétek csak hamár elég, s a holt test most már megsülve, tovább sül a félig szénné vált máglyáva tetején. Most jönnek a rokonok, a kik némán ültek a Ganges lépcsőin, és hosszu bambusbotokkal ütnivenni kezdik a halottat. Sürű, kelemetlen illatu füst teszi dögletessé a levegőt. E közben sötét este lett, s a máglyák szikrai és fokonként inkább halványuló fénye még kisértetiesebb szénezetet kölcsönöznek az egész eljárásnak. Midőn a máglyá teljesen kiégett, akkor vizet öntenek annak maradványaira, s a rokonok csak másnap keresik össze a megszenesedett egyes csontokat, a melyeket aztán eltemetnek, vagy egy urnában örök emlékül eltesznek«

Die Einführung allgemeiner Leichenverbrennung wäre auch ein Fortschritt auf dem Gebiete unseres Sanitätswesens und ich meinerseits möchte nur wünschen, dass unsere Regierung in Zukunft schon weniger Millionen auf Kanonen, destomehr aber zu allgemeinen sanitären Zwecken verausgaben möge.

Die Canalisirung und Wasserleitung in Szepes-Béla.

Dr. M. Groisiger.

Im Jahre 1895 wurde in Szepes-Béla die Canalisirung mit Steingutrohren durch die Wiener Firma Lederer & Nessényi fertiggestellt Sie hat eine Spülvorrichtung aus dem Markusseufen oberhalb der Stadt, durchzieht in zwei Hauptsträngen dieselbe, nimmt aus jedem Hause der Hauptgassen einen Nebenstrang auf und mündet unterhalb der Stadt in den Markusseufen.

Wir entschlossen uns deswegen für die theueren Steingutrohre dieser Firma, weil sie die Härte des Quarzes haben, also von den im Wasser mitgeführten Quarzsandkörnern nicht gekratzt werden, und weil sie von Säuren nicht arrodirt werden. Ich muss nehmlich bemerken, dass hier bei Färbern oft rohe Schwefelsäure und bei Gärbern immer Gärbsäure in das Schmutzwasser gelangt, wodurch Betoncanäle in kurzer Zeit durchlöchern werden.

In einigen Revisionsschächten kann das Spülwasser zu jeder Zeit mit einer Klappe gestaut und zu Feuerlöschzwecken verwerthet werden. Bis jetzt functionirt dieses Canalnetz sehr gut und die Sanitätsverhältnisse haben sich dadurch in unserer Stadt bedeutend gebessert. Landessanitäts-Inspector Dr. Gedeon von Raiz hat im Jahre 1895 auf seiner Inspectionsreise über diese Canalisirung seine volle Zufriedenheit geäussert und auf der 1896er Millenniums-Ausstellung wurde unserer Stadt dafür das Anerkennungsdiplom verliehen.

Eine weitere Verbesserung des allgemeinen Gesundheitszustandes erwarten wir auch von der hier geplanten Wasserleitung aus der »Rauschquelle« bei Barlangliget. Diesen hier vorliegenden Plan hat auch obgenannte Firma in Wien angefertigt, doch konnte die Stadt bis jetzt noch nicht das dazu erforderliche Geld aufbringen.

Emlékbeszéd Dr. Majunke Gyula fölött.

Dr. Stern Adolf.

Egyesületünk egy szép szokása — a pietas ápolása — késztet arra, hogy a tisztelt közgyülés figyelmét nehány perczre a magam számára kikérni bátorkodom.

Legyen ezen idő egy a mult évben elhunyt tagtárs emlékének szentelve! Oly tagtárs emlékének, a kiről — élte derekán esvén áldozatul a gyógyithatatlan kórnak — nem lehet mondani, hogy működésével talán feltünést keltett volna.

Majunke Gyula nem volt a nyilvánosság embere! Működése helyén szerényen meghúzódva teljesitette kötelességét, úgy mint orvos úgy is mint családapa, de különösen mint ember.

Vörös fonalként húzódik egész — bár rövid — élete folyásán keresztül az emberszeretet. Nyilvánult ez már gyermekkorában, midőn a szepes-szombati jó módú szülői házból — melyben 1849. május 31-én pillantotta meg a napvilágot — gymnasiumi tanulmányai folytatására Lőcsére kerülvén, szegény sorsu, szükülködő iskolatársait, a neki megfelelő módon segélyezte. Ezen jószivűsége szerény modora által társai szeretetét, szorgalma által pedig — mindig a jó tanulók közé tartozott — tanárai becsülését vivta ki magának úgy az emlitett városban, mint Egerben és Kassán, a mely helyeken a felsőbb osztályokat végezte. Az érettségi vizsgát letevén, pályaválasztásra került a sor. Itt is szive szerint cselekedett, midőn az individualitásának legmegfelelőbbet, az orvosi pályát választotta.

Orvosi tanulmányainak első évét Pesten töltötte; innét Bécsbe ment, a hol 1878-ban orvosdoctorrá promoveáltatott.

Mindjárt promoveáltatása után — szüleinek kivánságára — szülővárosában telepedett meg, a honnét azonban, kedvezőtlenek lévén akkor a viszonyok kezdő orvosra nézve Szepes-Szombaton, félévi tartózkodás után 1879-ben Szepes-Remetére ment, a hol a városi orvosi állást töltötte be. A tettrevágyó fiatal orvosnak azonban nem tetszett ezen hely, a hol alig akadt dolga; nem csoda tehát, hogy alig négy évi működés után elhagyta Szepes-Remetét,

hogy a krompachi városi orvosi tisztséget töltse be. 1883-ban került már mint nős ember e városba, a hol később a nevezett tisztségen kivül a pálya-orvosi, járás-orvosi, majd egy ideig a gyári orvosi állást töltötte be.

Tizennégy évi orvosi működés Krompachon! mily változatos szerepkör egy orvosnak e helyen, a mely már régi idők óta kisebb-nagyobb mértékben idegen népelemek találkozási helye; mily tág tér nyilik itt a humanitas kifejtésének!

És valóban, a megboldogult jobb helyet nem is találhatott intentióinak megvalósitására.

Betegeket ápolni, gyógykezelni, jó tanácscsal ellátni bőven nyilik itt alkalom; mindezekből bőven vette ki részét És tette azt nem csak akkor, mikor teljes egészségének, erejének birtokában volt, hanem akkor is, midőn a később neki oly nagy fájdalmakat, álmatlan éjszakákat okozó betegség csirái fejlődni kezdettek.

Nem volt nagyobb conceptiáju egyéniség, a ki a praxisában előfordult, operetiv beavatkozást igénylő esetekben mindjárt késhez nyúlt volna, de ezen esetekben is a legjobb akarattal, egész tudásával iparkodott a tőle segélyt kérőn segiteni. És akkor is, mikor már nagy beteg volt, midőn alig hordták a lábai, még akkor is kereste fel betegeit, ha kellett, még hideg, téli éjszakákon is.

És jutalma mi volt? Talán busás honorariumok? Épenséggel nem! Nem nézett ő arra, hogy fáradságát meg is jutalmazzák-e. megelégedett ő a köszönettel, sőt számos esetben még ő segélyezte a betegeket pénzzel, élelmi szerekkel, ruhával.

Sajnos! Sokan vissza is éltek e szivjóságával!

Sokan még a jobb móduak közül is kiaknázták ezen erényét. Hetekig járatták házukba, kezeltették vele betegeit, de a honorarium részökről vajmi kevés volt. Úgy látszik, végre ő is megsokkolta e hálátlanságot. Beteg volt már, midőn egy alkalommal nagy keserűséggel fakadt ki az emberek hálátlansága miatt, fölemlitve illustratioképen egy ily jellemző esetet, hol egy teljes héten át járt a beteghez és a végén — egy koronát nyomtak a kezébe.

Ezen kifakadásra is csak azon tudat késztethette, hogy ő, a ki gyógyithatatlan bajban szenved, kénytelen itt hagyni családját örökre, a nélkül, hogy annak jövőjét biztosithatta volna.

1896 deczemberében dölt először ágyba a már ugyis megrongált egészséggel biró kartárs. Egy vasuti betegtől hazajövé, mesélte, erősen megfázott, a midőn is legelőször kezdte torkát és fejét fájlalni. E fájdalmakat ő, torokgyuladásból, majd fogtól ere-

döknek gondolta. Ámde ezek csekély kihagyásokkal állandókká lettek, a nyelés mind nehezebben ment, úgy hogy végre, engedve a több oldalról jövő unszolásnak, Bécsbe utazott, hogy tanárt consultáljon.

A gyógyulás biztos reményében távozott a beteg, elbátortalanadva érkezett vissza. »Nichts zu operiren«! ezen szavai Gussenbauer tanárnak okozták kétségbeesését. Enyhitették ezt ugyan Schrötter tanár biztatásai, de midőn a fájdalmak napról-napra emelkedtek, majd türhetetlenek lettek, akkor szomorú resignatióval emlegette gyakran »nichts zu operiren«.

A rákos folyamat ijesztő mérveket öltöttek A fájdalmakhoz nyelési nehézségek csatlakoztak; előbb a szilárd ételek, majd a folyós táplalék felvétele is fokról-fokra nehezebbé, majd lehetetlenné vált, metastasisok léptek fel a gyomor- és belhuzamban, végre 1897. április hó 28-án a halál megváltotta szenvedéseitől.

Uraim! Szenteljünk mi is egy lapot egyletünk évkönyvében boldogult Dr. Majunke Gyula emlékének; azon kartárs emlékének, a kinek nevét, mint humanus, lelkiismeretes orvosét a krompachiak még soká fogják áldani.

A Röntgen-féle sugarak keletkezése és azok használati módja.

Dr. Alexander Béla.

Van szerencsém a szilárd testek átvilágitására szolgáló készüléket bemutatni, illetőleg a készülékek egész sorozatát, mint méltóztatnak látni, melyeknek végsője a lámpa, mely a Röntgen-féle sugarakat adja.

Mielőtt az egyes készülékek — melyeket egyletünk Reininger, Gebbert és Schall erlangeni czégnél bevásárolt — magyarázatára áttérnék, szives kötelességem és szives kötelességünk, Kiss József tanár úrnak, a kir. József műegyetem üvegtechnikai tanműhelye és Röntgen-laboratoriuma igazgatójának legmelegebb köszönetet mondani, ki szives volt szakértői bölcs tanácsával nem csak a készülék beszerzésénél közbe járni és azt birálni, hanem egyszersmind engemet — mint egyesületünk megbizottját — bevezetni a vizsgálatok módjába; köszönetet kell mondanom néki azon előzékenységeért is, melylyel jelen előadásom és demonstratiom illusztrálására egyes készülékeket és magakészitett szép fényképeket bocsátott rendelkezésemre, a készülékeket, előadás közben a képeket előadásom végén lesz szerencsém bemutatni.

Foglalkozni fogunk a szilárd testeket áthatoló, láthatlan erő sugarak létrejöttével, de magukkal a sugarakkal is, melyeket Röntgen 1895. deczember hóban irt le és melyek akkor jönnek létre, ha az ugynevezett kathod sugarak — melyeknek sajátságait később látni fogunk — egy ritkitott levegőt tartalmazó üveggömbben egyenes utjokban valamely testhez ütődnek (jelen esetben platin-lemezre) az úgynevezett antikathodhoz.

Ezen thémánk t. i. a villamosság különféle átalakulásának megértésére legyen szabad készülékünk egyes részeit felsorolni, leirni és egyenként bemutatni.

A készülék egyes részei a következők:

1. az accumulátor vagyis a vegyi feszerő gyüjtője;

2. az elibe, a villamosság forrása és ő közzé, iktatandó összekapcsoló készülék (előiktatandó lámpák);

3. a Voltmeter az accumulator egyes szakaszaiban felhalmozodott feszerő mérésére;

4. az accumulatort és az inductort összekötő isolalt sodronyok;

5. az azok egyikét megszakitó — azaz az accumulator és inductor közzé iktatott — rheostat vagy ellentállás (rheotan huzálból) az áram szabályozására;

6. a Rühmkorff szerint készitett inductor 30 cmtrnyi szikra távolsággal, melyhez egyenesen hozzátartozik a higgany megszakitó és áramforditó;

7. a kautschuk tömlőben foglalt és az inductort és Röntgen-féle lámpát összekötő huzalok, tartóikkal együtt;

8. a Röntgen-féle sugarakat szolgáló lámpa és tartója, végre

9. az átvilágitásnál használt és az átvilágitandó tárgy elé helyezendő és az X-sugarak behatása következtében fluorescáló vagy önvilágitó bariumplatincyanür ernyő.

Nézzük először az accumulátort vagy a vegyi feszerő gyűjtőjét; eszközünknél az 8 szakaszból vagy üvegtartóból áll, melyekben — a most is szokásos régibb eljárást megtartva — higgitott kénsav van, ezen kénsav arsenmentes, mert a közönségesen a gyógytárakban kapható u. n. angol kénsav arsent tartalmaz és bántja a benne függélyesen és egymástól elszigetelten elhelyezett ólomlemezeket, szükséges, hogy az accumulatorhoz használt ezen kénsav fajsulya 1·14 legyen. Szükséges, hogy az ólomlemezek, melyekbe óloméleg — Pb. 0 — van bepréselve az arsenmentes kénsavban egészen elmerüljenek, elrendeződésük az egyes üvegedényekben vagy czellákban nem páros, azaz egy negativ lemezre egy positiv jön, de a sorozat végén megint egy nemleges van, a nemleges lemezek ólomléczek által összeköttetnek, ép úgy a tevőleges lemezek, az egyes sarkoknak megfelelő léczek egyesittetnek az üvegedényben és abból vastag ólomhuzal alakjában vezettetnek ki, ezután (példaképen mondom) a középső czella + ólomvezetéke összeköttetik az első czella — vezetékével mig a középső czella — vezetéke összeköttetik a harmadik czella + vezetékével, igy tehát a mi accumulatorunk nyolcz üvegedénye összefügg egymással és egymás után következnek, azaz a beiktatás egymás után történt és nem párhuzamos. Magát a vegyi folyamatot, mert olyan megy végbe az áram bevezetése következtében, következőleg kell képzelni:

az óloméleggel — Pb. 0 — fedett lemezek függélyesen függnek a kénsavban vegyileg nem különböznek; ha azonban az accumulator eleibe beiktatott kapcsolási készüleken keresztül bebocsátom az áramot, az arám folyása közben a + lemez óloméle ge, Pb 0-ja ólomélecscsé lesz, Pb 0_2-vé, mert a nemleges lemez az ólomélegéből 0-t veszit és tiszta ólomfémmé Pb-vé lett, úgy vegyileg különbözni fognak a lemezek és villamos hatást kifejthetnek. Ha most lekapcsolom az accumulatort a villamos forrástól és összekötve azt az inductorral dolgozom vele akkor a vegyi folyamat, meg lesz forditva, azaz a tevőleges lemez ólomélecse, Pb 0_2 egy 0-t veszit és óloméleggé Pb 0-vá lesz, a nemesleges lemez tiszta ólomja, Pb-je egy 0-t kap és az lesz mi töltés előtt volt, azaz szintén óloméleggé, Pb 0-va; a lemezekben felhalmozodott vegyi feszerő felhasználtatott; vegyileg nem hatnak egymásra a lemezek, nem külömböznek, uj töltést kivánnak, de hatásuk ismételt töltés által fokozodik. A leirt folyamat, azaz a vegyi feszerő uj ébresztése idáig csak egyen áram által lehetséges (a váltakozó áram mostanáig nem használható, ha csak nem módositatik egyenárammá, mi nagyon költséges; Késmárkon a használt villamos szobavilágitás váltakozó áramú, tehát nem használható accumulator töltésére) aképen, hogy valamely egyenáramu telep mellékárama tehát szobavilágitásra használt áram bevezettetik, de nem egyenesen, hanem az emlitett előkapcsolási készülék igénybevételével; ha ez utóbbi Eddison-féle csavarja világitó lámpa helyett lett becsavarva először felkeressük a nemleges sarkot, mely a használatos kémpapirt pirosra festi és ennek kipuhatolása után egyszerűen eszközölhetjük a helyes összeköttetést; a nemleges sarkot kipuhatoljuk azért, nehogy hibás összeköttetés által az accumulator kárt szenvedjen, azaz az ólomlemezek vagy is jobban mondva az ólomlemezeket képviselő ólomreczézet, melynek hézagaiba óloméleg van bepréselve, rongáltassanak.

Az egyenáram addig vitetik az accumulator egymás után iktatott 8 czellába, mig minden egyes üvegedényben 2·3—2·5 Voltot fogunk találni, annak meghatározására megint ezen kis eszköz szükséges, melyet itt bemutatok t. i. a Voltmeter, ha a fenti szám eléretett, mely alkalomkor az üvegtartókban foglalt arsenmentes kénsav pezseg vagy mint mondják »forr« és zavaros lesz, megszakitjuk az áramot és kész az accumulator a vele való dolgozásra melyet órákig lehet eszközölni, eszközünknél 4 óráig; figyelembe veendő, hogy a feszerő, mely közvetlen az áram megszakitása előtt 2·3—2·5 Voltot mutat, annak megtörténte után 2·0

Voltra sülyed és ezen ponton marad sokáig dolgozás közben is; a sülyedés lassan történik, de ha az egyes üvegedényekben már csak 1·8 Voltot találunk elérkezett azon időpont, a mikor ujra megtöltés után kell nézni, mert ha 1·8 Volttól még lejebb sülyed a feszerő és mi igénybe vesszük az accumulatort úgyszintén romlani fognak a lemezek, meggörbülnek, kihul az ólomléleg, tehát nem szabad az accumulatort egészen kimeriteni.

Figyelembe veendő, hogy, a mint emlitetett, az accumulator lemezei mindég teljesen fedve legyenek a kénsav által, ha a lemezek kiállanak a folyadékból egy néhányszor destillált vizzel lehet pótolni a hiányt.

A mi accumulatorunk 4 órán keresztül — miután a nyolcz czella egymásután van beiktatva — 16 Volttal fog dolgozni, körülbelül 4 órai dolgozás után egy-egy czellában a feszerő 1·8 Voltra sülyed, az egész accumulator feszereje tehát 14·4 Voltot (1.8×8=14·4) fog kitenni, ha ez bekovetkezik uj megtöltésről kell gondoskodni, melynél — mint mindég — arra kell tekintettel lenni, hogy a forrás, melyből meritünk, legalább is 20 Voltos legyen, azaz a forrásnak feszereje mindég nagyobb legyen az accumulator feszerejénél, nehogy esetleg polarisálása lépjen fel a villamos telepgépjének; ha másodlagos illetőleg mellékáram a villamosság forrása persze ezen figyelembe veendő tény teljesen elesik.

Tudnivaló dolog, hogy az accumulatort batteria által is megtölthető, ezen megtöltés azonban igen hosszadalmas, drágitja a dolgot a batteria berendezése és fentartása; ha villamos egyenáram áll rendelkezésünkre, akár egyenesen telepből, akár másodlagos vezeték, más után néznünk nem kell mint arra, hogy az accumulator tisztán legyen tartva, hogy az ólomhuzalok sav által ne marassanak meg (tehát folytonos ügyelés az elszigetelésre) és hogy 3 hónapon túl ne álljon munka nélkül, mely esetben a sav kiöntendő és az egyes üvegtartók destillált vizzel kimosassanak. Végtére meg kell jegyeznem, hogy gyüjtőnk szállitható azért nem nyitottak az egyes üvegtartók, hanem zárva vannak átlyukasztott kautschuk-lemezek által, melyek asphaltmassával vannak fedve.

A vegyi feszerő e leirt gyüjtése — az accumulator megtöltése után — annak plus és minus sarka összeköttetik a Rühmkorff szerint készitett inductorral, de úgy a mint az egyes készülékek felsorolásánál megemlitetett, azaz hogy az összekötő tevőleges vezetékbe áram szabályozás czéljából az akadály vagy Rheostat lesz beiktatva; az áram szabályozás könnyü, nem szükséges egyébb

mint a Rheostat tekervényein fekvő dörzskészülék bal- vagy jobbfelé való tolása.

Áttérve az inductiós vagy bevezetési áram készülékhez, jól tudjuk, hogy szerkesztése a következő: egy vas mag körül van vezetve az úgynevezett elsődleges tekercs, ha ebbe villamosságot vezetünk — elsődleges áramot — az általa körülfolyt vasrud delejé lesz, ha megszünik az áram azzal megszünik a mag delejessége is, a két folyamat egymásra hat egymást erősiti és hat az elsődleges tekercs körül csavart, magába zárt kört képező másodlagos tekercsre — kész az inductios vagy bevezetési áram, mely mint az elsődleges çombinált áram esetünkben szükség szerint gyors megszakitásokból és megindításokból áll, ezen szabályozható megindítások és megszakitások eszközünknél egy rugauyos aczéllemezzel összefüggő és végén platinacsúcscsal ellátott vaspálcza üvegedényben foglalt higganyba való gyors bemerülése és kiemélése következtében történik, magától értetődik szükséges, hogy másfelől az elsődleges áram utja megalkotva legyen a higganyba bevezetett rézhuzal által amint azt szerencsém van itt bemutatni. Gyorsithatók vagy lassithatók az egymásután következők megindítások vagy megszakitások a mint ezen fémgolyót feljebb vagy lejebb tolom a vaspálczán; leggyorsabbak, ha a golyót általában nem használom. Már itt is szükségesnek találom megemliteni, hogy gyors ütéseket lehetőleg leggyorsabbakat átvilágitásnál szokás használni, hogy a megszakitások sötét szakai ne nagyon zavarják a képet, mig fényképezésnél inkább a lassubb és annyival hathatósabb áramrészleteket lehet használni.

Lehet inductorunkhoz más megszakitási segédeszközt is kapcsolni, de elegendő és a czélnak tökéletesen megfelelő a leirt higgany megszakitó.

Visszatérve a másodlagos vagy bevezetési áramnak szolgáló tekercsre annak kathod v. minus sarkát és anod vagy plus sarkát ezen az inductorból kiálló két rud által látjuk — de melyek rögtön ellenkező sarkokká lehet a higganymegszakitó mellett alkalmazott áramváltoztató egyszerü megforditásával — képviselve, a melyekbe egyfelől a minus sarkot képviselő kathod lemezt, másfelől, az anod oldalról, a szikra távot mérő rézpálczát helyezhetem vagy ugyancsak kautschuk tömlőben foglalt sodronyok alkalmazása segitségével a Röntgen-féle sugarakat szolgáló lámpát.

Inductorunk 30 cmt szikratávú tehát meglehetős nagy, azzal azt mondom, hogy a másodlagos áramban a feszerő oly nagy, hogy a szikra az áram megnyitásánál azon akadályt le tudja

győzni, mely akadály képviselve van a 30 cmt. vastag légréteg által, mely a tevőleges — anod — sarkot képviselő hegyes rézrud és a kathod — nemleges — sarkot képviselő lemez között van, tehát a szikra 30 cmt. távolságra ugrik a plussarktól a minussarkra, magától értetődik itt is mindég a levegő összetétele határoz, mert a nedves nem oly nagy akadály mint a száraz levegő, a ritkitott levegő egy bizonyos határig kisebb ellentállást fejt ki mint a süritett levegő, de 50 légnyomás mellett legyőzhetlen akadály a túlságosan ritkitott levegő is.

Miután a nagyobb, átvilágitásra és fényképezésre használt inductiós készülék főfeladata a másodlagos, tehát az inductios áram feszerejét a mennyire lehet felmagasztalni, jó lesz távol maradni a szikra ütéstől (igen nagy inductoroknul az életveszélylyel is jár) mint czélszerű távol maradni az inductort a lámpával összekötő kautschuk tömlőkben fekvő vezető huzaloktól, mert közelre jutás alkalmakor a kautschuk tömlő nem véd a szikracsapás ellen, mi, ha esetünkben nem is veszélyes, de legalább igen kellemetlen úgy a dolgozóra nézve mint a megvizsgálandóra.

Nézzük most uraim a villamszikrának megjelenését és sajátságait:

a szikratávot mérő rud el van helyezve az anod sarkot képviselő és az inductorból kiemelkedő tartóba, a szikrát felfogadó lemez beillesztetett a kathod (nemleges) sarkot képvisolő tartóba, beiktatom az áramot, mely ez accumulátorból jön, megérintem a higgany fölött lévő, végén platina csucscsal felfegyverzett vasrudat vagyis megszakitót és ime! csattogva repül a gyorsan egymásután keletkező szikra — élénk fehér czikázó vonalat képezve (mert szemünk nem képes a roppant gyorsan egymásután kifejlődő szikrákat egymástól elválasztani), — csattogva repül a szikra a nemleges lemezre; ha ügyelnek látják, hogy a fényes szikravonal beburkoltatik rózszás szinű, széles köpenyeggel az úgynevezett aureolával, melyet, mint látják, fújás által vagy kezem közelitése által úgyszólván elhúzhatom vagy elfújhatom; villamosság ezen rózsás köpenyeg vagy hüvely, de nem azonos villamosság a szikráéval; azt lehet mondani, hogy az aureola folyton ömlő villamosság, mig a szikra villamosságnak kell, hogy egy bizonyos ideig felhalmozodjon úgyszólván erősödjön, mig jelenlétét és hatását mutathatja t. i. az ugró, az akadályt legyőző, az ütő szikrát. Van még egy nagyszerű különbség a két villamosság között, az aureola gyujtó hatással bir, mig a szikra nem; és miután az aureola folyton ömlő és gyujtó villamosság, annyival jobban fejlődik hatása, magától értetődik, mennyivel jobb vezetőn keresztül ömlik, nem lehetséges-e, hogy a gyújtó villám vastag aureola rétegtől körülvett —? a valószinüség igen kecsegtető!

Vagy nem lehetséges-e az, hogy az alacsonyan álló felhőből lecsapó villámnak nem kell olyan nagy akadályt legyőzni és ő vele a gyújtó villamosságnak is, mint a magasan álló felhőgomolyból jövőnek, amint azt az által is mutathatom, hogy a mérőrudat közelitem a minuslemezhez, ilyenkor a csattogó szikra még egyenletesebben halad, de vele együtt nem szóródik annyira és hathatósabb is lesz az aureola? oly dolog az is, melynél a valószinüség szintén igen kecsegtető.

De hogy csakugyan eltávolitható vagyis inkább elkülönithető az aureola a szikrától nemcsak fúvás, nem csak kezem közelitése által bizonyithatom, bebizonyitom igen szép tünemény által aképen, hogy a kezemben lévő meglehetős nagy területü vastag üveglemezt tartom a közelebbre egymáshoz állitott anod és kathod sark közzé, látják a vastag fehér vonalat, mely mindenképen igyekszik aránylag roppant lármával az üveg szélét elérni, hogy ezen túl a kathod lemezre csapjon és a vastag czikázó vonal mellett látják a rózsaszinü, gyönyörű váltakozó reczéket, rosettákat és számtalan kacsokat rajzoló aureola villamosságot, a rosetták és reczék vonalai mennyire távolabb, annyival gyöngédebbek, egészen ujjamig jönnek és nem érzek semmit, mig csakugyan hatalmas csapást érzek, ha véletlenül talán ügyetlenül úgy tartom a vastag üveglemezt, hogy a villamszikra az üveglemez szélét, talán távolsága miatt nem találva, hamarjában kezemet gondol kathod lemeznek és belécsap azt fájdalmasan megrázva; oly kisérlet az, melyről nem tudom lett-e már leirva, de mely mindenesetre igen szép és tanulságos, egyszerű segéd eszköz a nagy üveglemez, mely, ha gelatin van rajta, még maradandó durva szikra utat és gyöngéd aureola rajzolatot is mutat mint olyan lemezt van szerencsém itt bemutatni.

Nem ide tartozó, de mégis érdekes, hogy eszközünk használata alkalmával (hozzávetve az accumulátor megtöltését is) a villamosság hatását a szilárd jó vezetőknél, a folyékony vezetőknél és a gáz alakú vezetőknél lehet demonstrálni.

A fémek jól vezetők; ha villamosság keresztül ömlik rajtuk felmelegszenek és erőművileg fellazitatnak, eszközünk használtatása alkalmával a Rheostat az áramba beiktatott sodronyai igen erősen felmelegszenek.

A folyadékok, ha villamosság ömlik azokon át, vegyileg szét-

bontatnak, azt látjuk az accumulátor megtöltésénél, ha meg van töltve, akkor mint már előbb emlitettem, a folyadék zavaros lesz, »forr«, tehát vegyi folyamat megy benne véghez.

Hátra volnának a gázalaku testek, melyek mint rosz vezetők szerepelnek, részei a villamosság keresztül hatolása alkalmával vegyileg szétbontatnak, de részei egymástól erőmüvileg el is szakitatnak; hogy vegyileg szétbontatnak, azt minden közel álló érzi, ha meginditom az áramot és a szikra csattog, egy bizonyos idő mulva t. i. ozon szag fejlődik, tehát a levegő — gázalaku vezető — szétbontatott, ozonos levegőt szivunk mint zivatar után, de halottunk csattogást is, az semmi egyébb mint a levegő részecskeinek egymáshoz való ütődése a szikra átrohanása mögött (azonos a mennydörgéssel); hogy szilárd testek is lehetnek rossz vezetők, azt megint bemutathatom ezen másik meglehetős vastag üveglemezen, melyet a reá csapó villamszikra keresztül fúrt, meglyukasztott.

Mind oly dolgok ezek, melyek ugyan nem tartoznak sorosan a mai demonstratióhoz, de melyeket — miután szándékom a villam szikra és aureola átalakulását (eddigelé ismert végpontja a Röntgen-lámpa) a mennyire lehetséges bemutatni — szükséges volt megemlitenem.

Az imént láttuk a villamszikrának és az őt kisérő gyujtó és zaj nélkül ömlő villamosságnak viselkedését a közönséges, mi általunk beszivott levegőben, nézzük hogyan viselkedik ezen kétféle villamosság zárt üvegcsőben, melynek falába a két sark be van forrasztva és melynek különféle levegőtartalma és alakja van.

Nézzük ezen egyenes üvegcsövet (Geissler-csövet), melyben a levegő ritkitott; belebocsásom a villamosságot —, látják hogy az ugró szikra eltünt, helyette látjuk az aureolát, de szép szinkülönbségben, a nemleges sarknak megfelelőleg a villamosság kék szinü és egyenletes, az anod- vagy plus-sarknál ibolyaszinü és rétegzetes; ezen kétszinü villamosság nem megy át egymásba, hanem látunk a kettő között egy nem világitó csikot ez az ugynevezett »sötét kathod tér«, mely annyival nagyobb, szélesebb lesz, mennyivel ritkább a levegő a csőben, míg a nemleges sarkból induló fény egészen elrünik, az anod- vagy plus-sark ibolyafénye pedig alig lesz látható vagy egyáltalában csak erős áramoknál vehető észre.

Megnézték a villamosság sajátságait ezen egyenes csőben tekintsék a szép tüneményt még a különféle üvegnemekből összeállitott, különféle folyadékot tartalmazó és különféle alaku üvegcsövekben (magától értetődik, hogy azon üvegcsövek, melyek különféle szinü folyadékot tartalmaznak, belsejükben magába foglal-

nak még egy ritkitott levegővel telt vékony csövet), belebocsátom a villamosságot; mint egy varázsütésre ragyog, fénylik minden szebbnél szebb szinben; itt is látjuk a két beolvasztott sark körül előbb leirt szinkülönbséget, a plus rétegzetes viola, a kathod szép kék, megforditom az áramot és a sarkszinek is megforditva látszanak.

Végtére tekintsék meg a kezemben lévő tekervényes csöveket, körülbelül szép diszitett urnát képeznek, tiszta üveg, a csövek művészi elrendeződésükön kivül nem mutatnak semmit, beiktatom a tekervényes csövet az áramba és rögtön jelentkeznek a ragyogó szinü, vonalak a sarkok leirt szinkülömbségével.

Mindnyájan ismerjük a Geissler-csövek imént bemutatott szép tüzeményeit; nem is pusztán azért voltam bátor azokat bemutatni, de azért, hogy figyelmessé legyünk azon körülményre, mely szerint a általunk látott villamos fénysugarak mindég a csövek görbületeit, tekervényeit, alakjait követi.

Menjünk megint egy lépéssel tovább! emlitettem előbb, hogy ha a levegő egy bizonyos határon túl ritkitatik, a kathodfény egészen eltünik és az anodfény is alig lesz látható, ilyenkor fejlődnek a láthatlan úgynevezett kathod-sugarak, melyek nem követik a cső tekervényeit, hanem egyenesen haladnak és nem törődnek az anod sark hollétével, azt lehet mondani, nem is nagyon igyekeznek azt elérni, de bent rekednek az üvegcső- vagy golyóban, nem hatolhatnak át az üvegfalon és az üvegfal azon részét, a melyre esnek fluorescentiára birják, fluorescentia vagy phosphorescentia ébresztetik minden szilárd testben, mely az egyenes irányban haladó kathod sugarak utjába esik; az mondatott, hogy a láthatlan és csak a kathodsarkkal egyenesen szemközt fekvő üvegfal részlet fluorescálása által vagy a cső belsejébe és útjokba állitott test phosphorescalása által magukat eláruló kathodsugarak nem képesek az üvegedény falán keresztül hatolni, de a kisérletezés mutatja, hogy ha az üvegfal azon részlete, mely a kathodsugarak reáesése által fluorescál aluminiumlemez által pótoltatik, a sugarak ezen lemezen keresztül hatolnak a kül levegőben tulajdonságukból nem veszitve semmit, tehát egyenes irányban haladnak, phosphorescentiát idéznek elő, és (a mi még nem emlitetett) a közelben tartott delej által irányukból eltéritetnek.

Nagy azon lépés, melyet most tettünk; a közönséges levegőben haladó fénylő villamos szikrát eltünni láttuk a nem nagyon ritkitott levegővel megtöltött üvegcsőben és a még látható villamosság az aureola, további ritkitás mellett a látható villamossugarak egészen eltünnek és helyettük a láthatatlan már csak ha-

tásuk által felismerhető, de már szilárd testeket — aluminiumot — áthatoló kathodsugarakkal az úgynevezett erősugarakkal találkozunk.

Tegyünk meg themánk végczélja felé az utolsó lépést.....

Röntgen tanár, mint a bekezdésben mondatott, 1895-ben a kathodsugaraknak még egy főtulajdonságát találta t. i. azon helyen, hol az üvegcsőben más testre ütődnek (anthikathod) uj sugarakat eredményeznek az úgynevezett x-sugarakat (Róntgen-féle sugarakat), ezen sugarak tulajdonságai némely tekintetben azonosak a kathodsugarakéival, de el is térnek sok tekintetben. nevezetesen:

áthaladnak az üvegcső falán, nem téritetnek el delej által és áthatolnak azt lehet mondani minden testen; azonosok tulajdonságai a kathodsugarakéval a tekintetben, hogy egyenes irányban terjednek el, fluorescentiát vagy phosphorescentiát ébresztenek és különféleképen elnyeletnek a különféle fajsulyú és sűrüségü testek által.

Az x-sugarak ez utóbbi tulajdonsága fontos mi reánk nézve, az vagy is jobban mondva a Röntgen-féle sugarakkal dolgozva azoknak egyenes irányban való haladásukkal illetőleg szétterjedésükkel, különféle elnyelethetésükkel és vegyi hatásukkal (fényképezésnél) fogok számolni.

Mielőtt az x-sugaraknak ezen tulajdonságait bemutatnám, nézzék az u. n. Röntgen-féle lámpát: az egy üveggömb, melynek meglehetős vastag nyelében van a beforrasztott homoru aluminium kathod-lemez. annak folytatásában, körülbelül a gömb közepében, van az úgynevezett antikathod, mely a kathod aluminium-tányér gyupontjába esik és melyre convergáló kathodsugarak 45 foknyi szög alatt találnak, jelen esetben platina-lemez, mely szintén beforrasztott nyélen ül és vezető huzallal van ellátva, ezentúl vagy e fölött van elhelyezve szintén beforrasztva az anod, képviselve sik aluminium-lemez által.

A platina-lemezre esve a kathod-sugarak részben x-sugarakká lesznek és ezek a platina-lemezről egyenes irányban szétterjedő sugarak-alakjában áthatolnak az üvegfalon és minden testen, mely utjokba akad, persze láthatatlanul szemünknek, mert reczeg hártyánk nem oly érzékeny, hogy a sugarak roppant gyors és roppant rövid hullámait érezze, hogy azokat lássa.

Látják uraim, hogy a lámpa vastag üres nyele viaszvászonnal van beboritva, arra való az, hogy a lámpa mennyivel hosszabb ideig jól működjön, használhatóságát a mennyire lehet sokáig tartsa meg, mi az által történik, hogy a felületén lévő és felhalmozodó villamosság elvezetessék, úgy eszközlöm ezt, hogy a viaszvászon burkolatot fémsodronynyal körültekerve, azt egyenesen a kathod-vezetékhez csatolom.

A Röntgen-lámpát most az inductor két sarka közzé iktatom, miután az megtörtént, összekötöm a lámpa plus-sarkát az antikathoddal a platinlemezzel (és áthelyezem a plus-vezetéket az antikathodra) és meginditom az áramot, látják, mily szép zöldes szinben fénylik a lámpa azon fele, melyre a szétterjedő sugarak esnek, ezen tér az, melyen keresztül ömlenek most a láthatlan x-sugarak is (ámbátor megjegyzendő, hogy a platinalemezen is mennek keresztül) és ezen tér az, melyben dolgoznunk kell átvilágitásnál vagy fényképezésnél még pedig lehetőleg függélyesen eső sugarakkal; megszüntetem, megszakitom az áramot . . . látják uraim, hogy a lámpa üveghéja még mindég gyenge fényt áraszt, tehát az x-sugarak phosphorescálást ébresztettek az üveghéjban épen ugy fluorescál a bariumplatin cyanur ernyő is — melyet itt bemutatok és mely védve van celluloidlemez által — a Röntgen-féle sugarak behatása következtében, azt bebizonyitandó, ujra meginditom az áramot . . . rögtön fénylik az ernő, ha messzire is tartom és ámbátor a lámpából most nem látnak semmit, miután az fekete posztóval teljesen be van fedve és tökéletes sötétség van, akár hogyan forgatom és közelitem vagy távolitom, az ernyő fénylik, de most megszakitva az áramot rögtön elsötétül, tehát a sötét vagy inkább láthatlan erősugarak az ernyőben fluorescentiát ébresztettek.

Szükséges lesz még megemlitenem, hogy a lámpa, ha nincs helyesen beiktatva — be nem fedett állapotban — nem mutatja a zöldes félgömböt, hanem ide-oda lebegő fény gyürüket, ha ezt látjuk, szükséges az áramforditót alkalmazni, ne hogy rongáltassék a lámpa, ez, a mint látják, rögtön megtörténhetik . . .

A lámpa kezelésénél némi ügyelettel kell lenni és magától értetődik, hogy az is romlik gyakori kezelésnél, nevezetesen erősen ritkitatik a benne foglalt ritkitott levegő és mennyivel légüresebb lesz a lámpa annyival nagyobb áram szükséges átvilágitáshoz vagy fényképezéshez, azaz az akadály a lámpában mindég nagyobb lesz, végtére oly nagy lesz az akadály, hogy azt az erős áram nem lesz képes legyőzni és az áram nem a lámpa légüres terén át fog ömleni, hanem szikraalakjában áthatolja a lámpán kivüli levegőt, mely kisebb akadály mint a majdnem légüres tér, a szikra a lámpát megkerüli, átugrik az egyik vezető sodronytól a másikra; az ilyen lámpát nem lehet használni többé, tulságos «kemény» lett.

És igy uraim demonstratiom a láthatatlantól a láthatatlanig vezetett, paradoxonnak látszik mit most mondottam, de ugy van; megkezdettem előadásomat az accumulator magyarázatával, melyben a láthatatlan vegyi feszerő halmozódik fel, nem láthatom azt, de kimutathatom műszerrel a voltméterrel és hosszú úton elérkeztünk a nem látható x- vagy Röntgen-féle erősugarakhoz, melyeket szintén csak hatásukban ismerjük fel, melyeket csak hatásukban látunk.

Mielőtt csakugyan megnézzük mit mutatnak ezek, nézzük röviden hol van helyük azoknak a szinképben: első szin, melyet szemünk észrevenni tud, már a vörös szin, mely szinnek a szinkép szinei közül leghosszabb húllámai vannak, a legrövidebb hullámokkal biró szin, melyet szemünk még észrevesz, a melynek rövid hullámai izgatására még reagál reczeghártyánk a viola és ezen szinen túl messze fekszenek az x-sugarak; azon sajátságuk, hogy el nem téríthetők egyenes irányukból, épen innen magyaráztatik t. i. hullámuk oly rövid, hogy — a mint már mondatott — a tömecsek között elsiklanak és miután ezekbe nem ütköznek, nem is téritetnek el; theoria, mely bizonyitékra vár!

Áttérhetünk ezek után a praxisra — meginditom az áramot helyes irányban (nézve hogy a lámpa kathodja az inductor nemleges sarkának feleljen meg) és megszakitom ismét, hogy a lámpát fekete posztóval befedhessem, ujra inditom meg az áramot és például kezemet a lámpa és a bariumplatin-cyanur ernyő közzé teszem ugy hogy kezem az ernyő hátsó felületére illeszkedjen szorgosan, — tisztán látják kezemnek sötétebb csontvázát és világosabb husos részletét finoman körülirva; láthatóvá tettem a láthatatlan x-sugarakat az által, hogy elnyeletési képességük visszatükröződik az általuk ébresztett phosphorescentiában, azon test, melynek fajsulya nagyobb, azon test, mely tömöttebb jobban nyeli el a Röntgen-féle sugarakat, tehát sötétebb rajzolatot mutat az ernyőn, a kevésbbé tömött husos részletek inkább keresztül bocsátják a sugarakat, tehát világosabbak;

tessék nézni ezen fadeszkát, nem látszik rajta semmi, de a sugarakat keresztül bocsátva rajta még élénkebb ellentéteket látnak, az egész sötét fém tűk, melyek benne foglaltatnak, igen kevéssé bocsátják keresztül a sugarakat, a könnyü faanyag majdnem egészen eltünik;

nézék a következő igen szép tünetet, kezembe veszem a vastag

borostyán levelet; élő kéz élő levelet tart, az ernyő mögé helyezem a kezemet, a levél eltünt egészen, kezem csontváza látszik elénken;

egy uj példa; sebészi tárczám bőrtokján keresztül nem látok, de ime — eltünik a bőrtok és a benne elhelyezett minden egyes eszközt — legyen az vastag ólló vagy finom karlsbadi tű — tisztán és élénken látom;

öklöm rejt valamit, nem tudni mit, de most, miután az ernyőn feltünt a rajz, mindenki meglátja, hogy kulcsot fog körül kezem csontváza, a mint végtére elárulják a Röntgen-féle sugarak, hogy pénztárczám csak kevés fillért tartalmaz.

Térjünk át most az emberi test más részleteire, a kéz csontvázát elégszer láttuk, nézzük kartársunk mellkasát; látják a bordákat tisztán, látják azok gyönge emelkedéseit és sülyedéseit, az ezeket képviselő sötét csikok között látják a feltünő világos tüdőt, de észreveszik mély be és kilégzésnél a tüdőt határoló rekesz izmot, mely hol fel, hol leszál; észreveszik mennyivel feljebb áll annak jobb része a majnak megfelelőleg, ha jól ügyelnek észreveszik könnyü szerrel a sötétebben lerajzolodó szivet, még jobb ügyelet mellett jól észreveszik a systolet és diastolet, a sötét folt hol kisebbedik. hol nagyobbodik rhytmice.

Mennyünk tovább; látják a kulcscsontot és feljebb a tüdő világos kúpját, a nyaki csigolyákat és a vállüzületet az a felett álló acromionnal.

Nézzünk más képet a rendes öltözeten keresztül pl. a könyökizületemet, tisztán látható a csontok fekvése, ha mozgatom és forgatom mint helyezkednek el; épen igy lehet a ruhán keresztül látni a térdizületet és igen érdekes képet nyujt czipőn keresztül nézve a láb, a csontváz tisztán látszik körüllebegve szögecskék által, melyek a czipő talpába vagy sarkába vannak verve.

Lássunk egy kis kóros képletet is, kartársunk megengedi, hogy a kezét nézzük. Gyürüs ujja második perczének felső végén van egy kis eltorzulás, körülirt duzzanat mely gyermekkora óta áll fent.

Az ernyő mögé téve a kezet, tisztán látjuk, hogy a duzzanat az ujperczczel összefüg, oly sötét mint maga a csont, valószinüleg nem egyébb mint fiatal korban fejlődött exostosis, mely csak egy bizonyos határig nőtt.

És ugy lehet tovább és tovább haladni, több és több érdekesebbnél érdekesebb dolgokat látni, nézni és vizsgálni.

Engedjék még meg, hogy kartársunk kezét, melyen az exostosis van, lefotografáljam az ennél elkövetendő eljárás bemutatása és leirása czéljából; az eljárás a következő:

A fekete papirosban fekvő, a negativ képet nyujtó lemezt az asztalra fektetem és reá a kezet, ugy hogy az gyöngéden nyomja a lemezt, 10—20 ctmtrnyire áll a lámpa fölötte, ugy hogy közepe megfeleljen a lemez közepének, megindítom az áramot és miután elegendő ideig, jelen esetben egy negyed vagy egy fél perczig működött, megszakitom az áramot, a felvétel és a kidolgozás után (mit leirni alig volna helyén) a positiv képet állitom elő egyszerű másolás folytán, a jelenleg felvett képet lesz szerencsém a következő gyülésnek bemutatni.

A tárgyak fényképezése, a szerint a mint a fotografálandó testrész vékony vagy vastag, jobban fekszik a lemezre, vagy távolabb van tőle kevesebb vagy több időt vesz igénybe; legjobb utmutató minden tekintetben a gyakorlat, mely a fényképezendő tárgyak elhelyezésénél is mérvadó. Mennyivel messzebb áll a lámpa a lefényképezendő tárgytól — a lámpa erősségét illetőleg a készülék nagyságát tekintetbe véve mindenesetre — annyival jobb, mert annyival inkább megközeliti a kép a tárgy természetes nagyságát, mivel annyival függélyesebben esnek a sugarak a testre; tekintetbe kell vennünk azt is, hogy ha a testrészlet nem fekszik szilárdan, nem is lehet követelni, hogy az egyes tömörebb részletek a helyes és természetszerü határokat mutassák, mert ide — oda mozogva vagy rezegve, hol itt — hol ott fog mutatkozni a határ és kissé elmosódott lesz a kép mi mindenesetre zavarólag fog hatni, azt különben átvilágitásnál is láthatjuk, ha például a lágyrészekbe jutott fémrészleteket nézzük, az általuk képezett árnyék rezgésnél illetőleg ha a testrész nem fekszik jól az ernyő hátsó felületére vagy ha nem biztosittatott, nagyobbnak, vastagabbnak fog látszani mint a milyen.

Kellene még sokat leirni, sokat emliteni és pótolni sok hiányos dolgot a mint azt a tüzetes és egészen kimeritő, helyes leirás megkiványa, de az nagyon hosszadalmas volna és kimeritené türelmüket; összefoglaltam röviden a mint lehetett körülbelül mindent a mit a megismertetett és nagy haladást mutató találmány megértése megkivánta; elbeszéltem az egyes eszközökről mit a tapasztalat tanit ugy tettem azt az átvilágitásnál és fényképezésnél is, a facit mindkettőnél a szemnek ujra kell megtanulni a látást és nézést, hogy helyesen nézzen és helyesen lásson.

Ha talán egyes helyeken hosszadalmasabbnak látszottam, úgy meggyőződésem szerint a tárgy megértése kivánta meg azt és elnézésüket kérem mint azon esetben is hol az idő szüke miatt túlságosan röviden is beszéltem, talán épen ott, a hol kimeritőbbnek kellett volna lennem; különben ha felvilágositással lehetek és azzal szolgálhatok, szivesen állok rendelkezésükre bármikor és bárhol.

Kérem még most a bemutatandó photografiiákat megnézni, melyeket Kiss József tanár úr rendelkezésemre bocsátott és azokat is melyeket magam készitettem, a magyarázatra alig van már idő talán lesz szerencsém azt más alkalommal elmondanom.

Bemutatok először clavicula törést, mely mellett a törvégek resectióját kellett végezni, a csont végek ezüst varrattal illesztettek egymáshoz, a lefolyt folyamat látszik, a csontheg tisztán látható az ezüst sodronyok is láthatók;

a második kép Kiss József tanár könyök izülete a ruházaton keresztül felvéve;

a harmadik képen látnak revolver golyót a koponyaalap mellett;

itt bemutatok állat csontvázat, de egyes izmok rostozottsága is gyönyörüen látszik ép úgy mint az is, hogy az állat terhes, kivehető az uterus tömlő benneke is mint homályos foltok, ezek a bent foglalt ébrények helyei, melyeket az uterus tömlövel lefotografálva szintén van szerencsém bemutatni;

továbbá bemutatom a kéz fotografiának egész sorozatát, megfelőleg az életkornak, ennek magyarazatát szintén más alkalomra tartom fel magamnak; itt látnak könyök izületet ép ugy rendes térdizületet is;

ezen itt bemutatott női kézen a gyürüs ujj és kéz közép közötti izület mutat eltérést eltolattak az izvégek egymás fölé;

ezen uj képen látnak egy erős férfikezet, melynek általam részben csonkitott csontvázát a fotografia szépen tünteti fel;

megint egy másik képen a bal czombcsont igen érdekes alaku csontkinövését látják, ezen kép alapján az illető fiatalember a katonnasságnál szolgálat képtelennek mondatott;

ezen kép egy női kéz csontvázát tünteti föl és mutatja, hogy a kis ujj harmadik percz csontszuvasodásban szenved;

itt látnak a könyök izület csontbántalmát, a kép még az izületbe vezető genyjáratot is mutatja;

itt látnak végtére egy koponya fotografiát (11 éves leányom) mely igen szépen tünteti fel a különféle csontüregeket, a még ki nem bujt fogakat és ha nem tévedek egyes agytekervények elmosódott rajzait.

Össze

a szepesi orvos-gyógyszerész-egylet özvegyei

F. sz.	Bevétel	Tartozás frt	Tartozás kr.	Lerovás frt	Lerovás kr.	Hátralék frt	Hátralék kr.
1	Pénztári maradék	142	14	142	14	—	—
2	Sorsjegyek	205	—	—	—	205	—
3	Állampapirok	13900	—	—	—	13900	—
4	Alapitó járúlék	100	—	25	—	75	—
5	Korpótlék	15	—	15	—	—	—
6	Évi járúlék az 1898-ik évre . .	260	—	165	—	95	—
7	» hátralék az 1895-ik évből .	10	—	10	—	—	—
8	» » az 1896-ik évből .	25	—	20	—	5	—
9	» » az 1897-ik évből .	85	—	60	—	25	—
10	Késedelmi kamat	2	40	2	40	—	—
11	Betétek a k. takarékpénztárban	5	14	—	—	5	14
12	» a k. bankban	2356	81	595	—	1761	81
13	Kamat a sorsjegyekből . . .	8	90	8	90	—	—
14	» az állampapirokból . .	611	90	611	90	—	—
15	» a takarékpénztári betétből	—	18	—	18	—	—
16	» a bankbetétből	75	58	75	58	—	—
	főösszeg . .	17803	05	1731	10	16071	95

A mai napon felülvizsgáltatván szám

Kelt Késmárkon, 1899.

gezése

és árvái nyugdijintézetének az 1898-ik évre.

F. sz.	Kiadás	Tartozás frt	Tartozás kr.	Lerovás frt	Lerovás kr.	Hátralék frt	Hátralék kr.
1	Nyugdijak	755	—	615	—	140	—
2	Betétek a k. takarékpénztárba .	—	18	—	18	—	—
3	» a k. bankba	974	35	974	35	—	—
4	Porto	—	70	—	70	—	—
	Főösszeg . .	1730	23	1590	23	140	—
	Vagyon kimutatás és mérleg.						
	Ha a bevételből	17803	05	1731	10	16071	95
	kivonatik a kiadás	1730	23	1590	23	140	—
	marad mint vagyon	16073	82	140	87	15931	95
	Ezen vagyon összehasonlitva az 1897-ik vagyonnal	15559	56				
	mutatkozik mint szaporulat	513	26				

Késmárk, 1898. deczember 31.

Dr. Tátray Gergely
e. i. pénztárnok.

és tétel szerint helyesnek találtatott.

évi április hó 9-én.

Dr. Lorx Sándor s. k.
e. i. ny. int. elnök.

Genersich Károly s. k.

Dr. Klein Ármin s. k.

Tartalom-jegyzék.

Oldal

A „Szepesmegyei orvos-gyógyszerész-egylet“ 1898. évi junius hó 15-én Szepes-Bélán tartott gyülés jegyzőkönyve 3

A „Szepesmegyei orvos-gyógyszerész-egylet“ 1898. évi október hó 12-én Késmárkon tartott XXXII-ik rendes évi közgyülés jegyzőkönyve 12

Dr. Alexander Béla: A Röntgen-féle sugarak keletkezése és azok használati módja 47

Dr. Gabriel Frigyes: Bal lágyéksérvvel párosult szeméremajk túltengés (képpel) és koponyatörés egy esete 30

Dr. Greisiger Mihály: Ueber Leichenverbrennung 37

„ „ „ Ueber Canalisirung und Wasserleitung in Szepes-Béla 43

Dr. Sax Ágost: Dr. Kern Aladár 1861—1897 27

Dr. Stern Adolf: Emlékbeszéd Dr. Majunke Gyula fölött 44

Weber Samu: A gyógyászat első nyomai a Szepességen 34

Összegezése a szepesi orvos-gyógyszerész-egylet özvegyei és árvái nyugdíj-intézetének az 1898-ik évre 62

R 1908